

MÉGJELEN MINDEN VASÁRNAP.

Előfizetési feltételek:

Egész évre ... kor. 20.—

Félévre ... > 10.—

Negyedévre ... > 5.—

Egyes szám ára 40 fillér.

A HÉT

POLITIKAI ÉS IRODALMI SZEMLE.

SZERKESZTI KISS JÓZSEF.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

BUDAPEST,

VIII., Rökk Szilárd-utca 18. sz.

Hirdetések

felvétele ugyanott.

Kéziratok nem adatnak vissza.

— Budapest, október hó 15. —

Október elsejével kezdődött az új évnegyed.

Azon tisztelt előfizetőinket, kiknek előfizetése szeptember végével lejárt, tisztelettel kérjük, hogy előfizetéseiket hova előbb megújítani sziveskedjenek.

Előfizetési feltételek: Egész évre 20 kor Félévre 10 kor. Negyedévre 5 kor. Mutatványszámok ingyen.

A HÉT kiadóhivatala,

VIII. ker., Rökk Szilárd-utca 18. szám.

Krónika.

Glosszák a hétről.

— okt. 13.

Ha fogalmazásokkal és elnapolás utáni határozatokkal az országon segíteni lehetne, úgy október 10-én minden baj elmúlt volna. Az október 10-iki képviselőházi ülés a magyar parlamentarizmus legszebb alkotását szülte: Andrássy Gyula határozati javaslatát. Remeke a közjogi írásművészetnek s akiknek a gróf politikai és irodalmi művészetéről a legnagyobb véleménye volt, mint nekem is, látják, hogy kvalitásait kelletlenül kevesebbre becsülték. Okfejtés, tudás és kifejezés szabadsága, mind remek. Nem lehet kétség benne, hogy a mai helyzet inparlamentáris is, alkotmányellenes is, az ismételt elnapolás visszaélés a felségjoggal és ex-lexben történvén, egyenesen törvénytelen is.

De sajnos, kevésbé ünnepélyesen, kevésbé szabatosan ezt eddig is tudta az ország és tudta valószínűleg a korona is. S hogy miért történik mégis mindez, azt talán a koronánál és Fővárosonál is sokkalta szabatosabban tudja Andrássy Gyula is. Bekövetkezett az állapot, amikor vagy semmit se lehet csinálni, vagy csak törvénynek ellenére. A közjogi politikának, melyben a magyar elme rémekel, ez az állapot jelzi a csődjét. Majdnem negyven esztendőn keresztül folyton a közjogot mentettük, magyaráztuk, fejlesztettük és aspirációkkal tápláltuk, sérelmekkel támogattuk. Végül odáig jutottunk, hogy mindenben igazunk van, sőt ennél is több az igazunk, de sajnos, ez az igazság egy szétzúllott alkotmányos életen trónol s mennél inkább akarjuk a közjogi sérelmeket orvosolni, annál súlyosabban támadjuk meg az ország egyéb életszükségeit. Mert közjogilag igaza van Andrássynak, mikor a passzív rezisztencia fenntartását is felveszi határozati javaslatába és nagyon is igaz, hogy minden fillér kiadás, amit a kormány eszközöl, egy-egy alkotmánytalanság. De kívánja-e Andrássy,

hogy a kormány szüntessen be minden kiadást? Hiszen a megyei dotáció megszüntetése egészen törvényes lenne, mégis mint a kormánynak egy újabb nemzetellenes cselekedetét támadná meg. A kereskedelmi szerződéskötés valóságos törvénytörés, de azért nagyon óvakodnak a koalícióbeliek csak egyetlen olyan lépést tenni, mely ettől a törvénytöréstől visszariasztaná a kormányt. Ha valaha, úgy éppen a mai helyzeten látni világosan a pusztító károkat, miket a közjogi politizálás túltengése okozott s mennyire abszurdum, hogy ami Magyarország javára való, azt mind az eleven törvényeknek ellenére kell megcsinálni.

Ez a kritika azonban nemcsak a koalíciónak szól, hanem minden magyar politikának és politikusnak. Mert sajátságos jelenség, hogy amit az országban mindenki természetesnek talál, hogy sehogyan semmi sem lehet s aminek a hasznos és kényeszerű voltát sokan átlátják, arról valódi és teljes véleményét senkiségi meri kimondani. Fehérváryéknak sok hívük van az országban is, a szabad-elpártban is, de ezek is a hazának vélnék tartozni vele, hogy ugyanarra a közjogi gondolkodásra helyezkedjenek, mely ellen a nyíltság elkerülhetetlen. Derék, becsületes embereknek ismerik el a lemondott kormány tagjait, de mint a bélpoklosoktól, úgy tartják magukat távol tőlük. A hazafiság kritériumává vált ütni egyet ezen a kormányon és tiltakozni az élete ellen, holott — nos, holott ez az élet van olyan legális, mint bármely más kormányé s mióta parlamenti pártot akar magának teremteni, program alapján, mely közjogi bajok helyett nemzeti, közgazdasági és társadalmi javakat kínál: siker esetén még érdemes is.

Mert a magas egekbe emelték volna azelőtt az olyan liberális kormányt, melynek az lett volna a programja, hogy a nép legszélesebb, tehát legszegényebb rétegeit emelje. Ez demokratikus politika. Mely az eddigi osztálypolitikát lehető szűk korlátok közé szorította volna; mely az adórendszert, a hitelrendszert, a földbirtokrendszert megreformálta és az állami oktatást a népiskolákban ingyenessé tette volna. Ez az első modern magyar politikai reformpolitika, valóra váltása a régi frázisnak, hogy végre szakítani kell a meddő közjogi politikával, amit az összes koalícionális pártok hangoztattak, még a függetlenségi párt is. Most ez az irány gazdát kapott és szégyennek érzi az emberek, hogy nyíltan melléje álljanak. Miért? Mert ez a program a koalíciós hatalom megtörésére irányul. De ha annyi ellenfele van a koalíciónak, mért

volna nemzetietlen, ha legyőzésére törekednek? Valóban érthetetlen volna az ellenfélről való ez az aggódo gondoskodás, ha meg nem magyarázná a rejtélyt, hogy a közvélemény mélyen benne van a közjogi gondolkodásban s az emberek szeretnek a közvéleménnyel barátságban élni. Pedig hát a szakításnak a közjogi irányzattal egyszer mégis be kell következnie s a közvélemény átalakulását meg kell előznie a vezetők bátor iniciatívájának. Ma az a hazafiság, mely törvényeket védelmez, de kell hogy legyen olyan hazafiság is, mely erőt, kenyeret és jogrendet ad, mely versenyképessé teszi a nemzetet ellenségeivel és konkurrensaival szemben. Egy gazdaságilag és szociálisan megerősödött Magyarország ismét megengedheti magának a közjogi hódító hadjáratot, de a legyöngült s anarkiába fúló országnak tétlenül kell túrnie a további alkotmányos pusztulást, mely a gazdasági erőfogyással arányosan elhatalmasodik.

*

Hogy mennyire igaza van a koalíciónak, mikor az udvari politikát magyarellenesnek mondja, legvilágosabban kitűnik a Fejérváry-kormányval való bánásmódból, mely több, mint megalázó. Ezt a kormányt a nemzeti követelések leverésére tartanak, de mivel ezt a missziót csak magyarérdekű rekompencziók árán vállalja, ugyancsak nyúzzák, megantichambriroztatják s mindent elkövetnek, ami programja alapján veszendő tekintélyét kisebbitetheti. Fejérváry ma egész nap várakozott a király meghívására, melyet utasításra várt, de nem kapta, csak délután. Döntést azonban a délután sem hozott. A király kormánya épp oly üres kézzel jön vissza Budapestre, mint annak idején a koalíció vezérei, sőt a megaláztatása nagyobb is, mert jobban szorul tekintélye biztosítására s annak a tanúságtételére, hogy székén, melyre nem a nemzet bizalma ültette, a korona bizalma tartja. Élvezi pedig azt a nyilvánvaló kegyhiányt annak a programnak következtében, melylyel a nemzetet akarja megnyerni. Az általános választójognak szól a megalázás s minden egyébnek, amit az országban kívánatosnak és kedvesnek tarthatnak.

Hogy jó-e ez a politika, arról nem kell elmélkedni, de hogy merőben ellene van a célnak, melyet szolgálni akar, nyilvánvaló. Mert szemmeláthatólag demonstrálja, hogy minden magyar követelés aggodalmas Bécsben s a legkedvesebb embert is skartba teszik, mihelyt az országnak valami hasznosat akar ajánlani. Nagyon lehetséges, hogy Fejérváryt akkor látják el a missziója számára szükséges eszközökkel, mikor ezekhez az eszközökhöz már más embert kell keresniök, mert Fejérváry tekintélye lekopott, s huzzák-halasztják a döntést, nem látván, hogy ezzel fogyasztják azt az időt, melyre a kormánynak szüksége volna pártszerzésre, programja terjesztésére és magyarázatára s a későn nyélbe ütött akciót kellő pillanatban éppen csak a vágóhidra vihetik. Különben valószínű, hogy a jövő hét elején kinevezik az új kormányt, de akkor is, az eddigi bánásmódnál fogva, csak csorbult tekintélyjével foghat a munkához.

—x.

Az utca.

Tompa morajjal ér szava hozzám,
Ablakok, ajtók eresztékin át.
Átka, nevetése im egybeolvad,
Mint hangja, amely hol szelid, hol vad,
És lágyan zümmögi, mint muzsikát
Az utca.

Csak ha egy fogat átrobog rajta,
Ébred egy percze s az égre tekint.
S mintha egy percze, — ó, eddig hol kése?! —
Szívének erősebb lenne verése...
És aztán elnyomja álma megint
Az utcát.

Ámde az álma lidércnyomásos,
Kancsukaszijtól megütve liheg.
S mintha alatta börtönlakók ezre
Száguldana vad ütközetekre,
Sóhaja, átka remegteti meg
Az utcát!

... Ó, ha egyszer az utca megmozdul
S friss erő futja az izmokat át,
Hogyha felébred e béna álomból:
Mint a folyó, mely gátat tép, tör, rombol,
Szétszórja, elsöpri a dús palotát
Az utca.

Csákánnyal harczol élte jógaért
S élte jógaért halál amit ad!
Ostorok, jármok uralma ha elhullt,
Házak inognak, mint megkövesült mult
S lőporfüstben áll, mint kőbarrikád
Az utca!!...

Balla Ignác.

A BERZSENYI LEÁNYOK TIZENKÉT VÓLEGÉNYE.

(Tollrajzok a mai Budapestről.)

I r t a: A M B R U S Z O L T Á N.

XX.

Családi jelenet.

(Történik: a Nádor-utcai palotában, egy szeles, borongós, őszi napon, délután öt órakor. Színhely: a kék szalón. A báróné ujságot olvas; Elza zongorázik: Benyit, váratlanul, a báró, felöltöben, botjával és cizillenderével.)

A BÁRÓNÉ: Jacques, te nem vagy a főrendeknél?! Jacques, talán beteg vagy?!

A BÁRÓ (aki a küszöbtől egy lépésnyire megállapodott): Ez a legkedvesebb, hogy nem vagyok a főrendeknél! Mit akarsz tőlem?! Ebben az állapotban egy főrend, aki nagyon jól tudja, mivel tartozik a rangjának, nem megy el az ülésre, ahol lecsillapodva kell tanácskozni, hogy mi történjék az országgal! Különben, ami a kérdéset illeti, légy meg-

nyugodva, mert ott voltam. És azt hittem, hogy meg fog ütni a guta, de azonnal.

ELZA (felugrik a zongorától és a báró elé siet): Szent isten, papuskám, csak nincs valami bajod?!

A BÁRÓ: Nincsen semmi bajom, és ha beteg vagyok is, az nem tartozik rátok, mert ti azzal úgy se gondoltok. Beteg, hát legyen beteg!

A BÁRÓNÉ: De Jacques, az istenért, én mindjárt nagyon meg fogok ijedni! És tudod, hogy ez nekem nem jót tesz.

A BÁRÓ (akitől Elza el akarja venni a botot és a kalapot): Ne segíts nekem, mert nekem nincs szükségem senkinek a segítségére. Vagy te talán azt hiszed, hogy én már olyan öreg ember vagyok, akit le kell vetkeztetni, fel kell öltöztetni, mert a tulajdon szájjammal beszélni se tudok?! Na hát akkor csalódnai fogsz! Nekem nem kell gyám. Majd mindjárt meg fogsz győződni róla, hogy öreg, nem öreg, beteg, nem beteg, az én házamban az fog történni, amit én parancsolok! És most vedd el tőlem ezeket a holmikot (oda adja Elzának a botot és a kalapot) és ne nézz rám, mintha nem volna semmi dolgod, hanem siess engedelmelkedni, és huzd le rólam ezt a kabátot, mert nem akarok megfulni ebben a melegben!

ELZA: De, papuskám, ugy-e, nem vagy rosszul?!

A BÁRÓNÉ: Jacques, én rögtön szivgörcsöt fogok kapni! Mi van veled? Jacques, én téged nem láttalak így azóta, amikor féltékeny voltál, és beláttad, hogy tévesen! Jacques, mi bajod?

A BÁRÓ: Az a bajom, és ezért nem kell mindjárt szivgörcsöt kapni, hogy ti én bennem mindig csak a gondos és áldozatkész családfőt és nem a szigorú főrendet láttátok, egy szívélyes családapát, aki jó, mint a falat kenyér, és egy gyöngéd férjet, aki puha, mint a vaj, mert itthon soha se mutattam ki a szigorúságomat, vagy mondhatjátok talán, hogy én a családi körben is oligarcha voltam?!... De ennek most már vége, és ha eddig nem ismertetek bennem, csak egy kedélyes családfőt, akit az újjakra csavartatok, most meg fogjátok látni bennem a tigrist!

A BÁRÓNÉ: Jacques, az isten szerelmére, te félrebeszél!

A BÁRÓ: Az sem volna csoda, hogyha félrebeszelnék, mert egy ilyen esemény után van joga az embernek félrebeszélni! Hiszen itten valóban minden megszűnik!

A BÁRÓNÉ: De, kérlek, Jacques, én nem értelek!... biztosítalak, hogy nem értelek!... Világosíts fel, mi történt? Mi bajod?

A BÁRÓ: Vagy talán nem voltam én elég jó családapa és férj, szóval családfő?!... nem voltam elég szívélyes és áldozatkész?! Nem hoztam le nektek a csillagokat az égről?! De igen, és ti ezt jól tudjátok! Na hát most már itt van a hála! Tessék, legyen az ember olyan jó, mint a mézeskalács! Ez a köszönet! Mindennap négyfelé vágattam magamat a családomért; nem éltem, nem lélekeztem és nem sokszoroztam meg a tevékenységemet, csak a családomért, és most itt vagyok! Na hát ezt meg fogjátok nekem emlegetni!

ELZA (mágában): Trafalgarnak vége.

A BÁRÓNÉ: De, Jacques, te rébuszokat adsz fel

nekünk!... Kérlek, magyarázd ki magadat!... Mi haragított meg ennyire?!

A BÁRÓ: Vagy ti talán azt mondtátok magatokban: a jó papa? Azt nem is kell kérdezni! Annak nem köntünk az orrára semmit! Ez már egy nagyon öreg ember! Annak nincs szava! Az mindenre igent fog mondani! De hát mi vagyok én? Egy hátulsó kerék vagyok én? Ti azt képzelitek, hogy én egy egész-világ-nagybácsi lettem, akivel senkinek se kell törődni, aki mindenre csak igent mond? Egy isten-éltessen-öreg-ur, akinek csak nevetgélni szabad? Egy te-csak-mindig-aludjál-bácsi, aki az utolsó a házban? Na hát akkor nagyon tévedtetek, és keservesen fogtok csalódnai!

A BÁRÓNÉ: Jacques, könyörgök, beszélj értelmesen! Hiszen a kinpadra feszítesz, és te nem akarhatsz engemet megölni!

A BÁRÓ: Egy ilyen szegény! Egy hosszú, munkás élet végén egy ilyen szegény!

A BÁRÓNÉ: Jacques, ne izgass fel ilyen rémitően!... Én halálra fogok rémülni!... És már most is a legszörnyűbbeket képelem!... Ki hozott rád szegényt?!... Talán csak nem engem vádolsz?!... Hiszen én már régóta bebizonyítottam neked... És ezt csak nem tennéd ez előtt a gyermek előtt!... Kiről beszélsz?... Istenem, ezek a leányok olyan meggondolatlanok!... És a másik, aki nincsen itthon!... Kiről beszélsz?... Remélem, nem Blankáról, aki éppen most kocsizott ki az angol nővel és a vőlegényével!...

A BÁRÓ: Miféle vőlegényével?! Az a vőlegény már nem vőlegény! Semmi vőlegény!

ELZA: Papuskám, a mamának sejtelve sincs semmiről, és el se tudja képzelni, miről beszélsz. És ha így adod tudtára, ami boszant, úgy csinálsz, mint az a tapintatos ember, aki Kohn ur halálát azzal a kérdéssel jelentette a feleségének, hogy: »Itt lakik özvegy Kohnné?«. A szegény mama már nem tudom miféle rémségeket képzel, és ha még sokáig nem mondod meg, mi bánt, félek, hogy igazán rosszul lesz...

A BÁRÓ: Csak ne légy olyan előhangos! Jobban teszed, hogy ha hallgatsz! Anyáddal nekem soha se volt semmi bajom, pedig hosszú időt töltöttünk, részint egymás mellett, részint egymás közelében, és fiatalok is voltunk, amikor az ember hamar felforr. És szeretem hinni, hogy ő valóban nem tud semmit, és ő is éppen úgy félre van vezetve, mint én, mert csak most jut eszembe, hogy te voltál, aki nekem is, neki is, bebeszélte ezt a házasságot! Azért jobban teszed, ha elbujsz, amíg a felháborodásomból lecsillapodom, mert már kezdek tisztában lenni, hogy mindennek te vagy az oka!

ELZA: De hát mi az a minden, aminek én vagyok az oka? Miért vagy felháborodva? Mi történt?

A BÁRÓ: Mi történt? Az történt, hogy a főrendiházban azt mondja nekem a Várai Fejér: »Gratulálok neked, mert az igazat megvallva, azt hittem, hogy azok közé tartozol, akiket a szerencse elkábitott, és akik, mint ez a Hédervári Hirschler, már zászlósuraknak képzelik magukat. No és most látom, hogy te a szerencsében is megmaradtál a régi egyszerű, nemes pölgárnak.« —

»Természetesen — feleltem, bár boszantott ez a szemtelenség — mert nekem a rang csak egyszerű disz, melynek elnyerésével csak pályámat akartam megtisztelni. De miért mondod ezt?« — »No — mondta a Várai Fejér — mert mindenki azt beszélte rólad, hogy hercegekhez kívánod nőül adni a leányaidat, és ezek a kedves teremtések éppen a te makacs nagyralátásod következtében nem mentek férjhez. Te ellenben megszegyenited a világot, mert, mint egyszerű polgárhoz illik, mint olyanhoz, kit az üres cím nem szédített el, egy szabóhoz adod a leányodat.« — »Tévedsz — feleltem — mert míg egyrészt az arisztokráciába belépésemmel tiszteletet szereztem az egyszerű polgárságnak, melyből kiváltam, másrészt leányom vőlegénye, bár csak egyszerű polgár, s nem nemesített polgár és főrend, mint te, viszont a művészetek országában fejedelem.« — »No, igen — mondta a Várai Fejér — a művészetek országában fejedelem, de Ausztriában csak szabó. És ő, mint Ralph Trafalgar, hegedülhet olyan jól, ahogy akarod, de mint Traunfels és fia Bécsben öltözetet készít nekem kilenczven forintért«.

A BÁRÓNÉ: Jézus Mária!

A BÁRÓ: Ez történt! És kedves anyád kétségbeeséséből, mely hasonló az enyémhez, látom, hogy ő nem tehet semmiről. Ellenben ti tudtátok ezt, és eltitkoltátok előtűnk.

ELZA: Megmondtuk neked, hogy Trafalgar jól szituált ember, akinek szép jövedelme van egy üzletből. Hogy mi ez az üzlet, nem kérdezted.

A BÁRÓ: Nekem ez az üzlet kezdettől fogva nem tetszett. Én már az első pillanatban is észrevettem, hogy itt valami előmegy. Mipek egy hegedűfejedelemnek az üzlet? De apai szeretetből igyekeztem magamat megnyugtatni. Az üzlet, az még igen tág valami. Ha egy gróf eladja az erdejéből a fát, az is üzlet. És azt csak nem gondolhattam, hogy egy szabónak arcza legyen megkérni a leányomat!

ELZA: Szabó! Először is nem szabó. Szabó az, aki ruhát szab. Trafalgar nem szab ruhát, hanem hegedül. Örökölt egy üzletet, amelyet megfelelő áron még nem adhatott el. Ezt az üzletet más vezeti; ehhez az üzlethez neki csak annyi köze van, hogy ő a tulajdonosa, hogy az üzlet jövedelme az övé. Őt nem lehet szabónak mondani; nem is tud szabni. Oly kevéssé ért ehhez a mesterséghez, mint te, vagy a Várai Fejér. Ő hegedűművész, aki játékaival meg tudta rezegtetni az angol királyné szívét.

A BÁRÓ: Azért ő mégis csak a Traunfels és fia, és a világ előtt örökre szabó marad. És ha ő az angol királyné előtt elkiáltotta volna magát, hogy: »Dobjanak ki engem, mert én csak szabó vagyok!« — akkor őt kidobták volna. De az angol királyné nem tudta, hogy csak egy szabóval van dolga, azért érzékenyedett el.

ELZA: Te most csak azért beszélsz így, mert a Várai Fejér rosszakaratból, ellenséges indulatból felhecczelt. Tegnap még mindnyájan magasztaltátok Trafalgart. És meg is érdemel minden dicséretet, mert azonkívül, hogy a maga művészetében a legjelesebbek közé tartozik, derék, csinos, igen jó módoru fiatal ember, aki ellen nem lehet semmi kifogás.

A BÁRÓ: Én soha se magasztaltam, mert én mindig

éreztem rajta valamit, ami nekem nem tetszett. Én csak azt mondtam, hogy igen tehetséges embernek kell lennie, hogy ilyen hamar oly tösgyökeresen megtanult magyarul. Mert én nem gondolhattam azt, hogy ez a Ralph Trafalgar egy magyar legyen, akinek Bécsben üzlete van. Különben nekem semmi kifogásom ellene, mihelyt ő egy más embernek a lányát kéri meg feleségül. De én nem azért öregedtem meg hasznos munkában, hogy a lányomat egy szabóhoz adjam.

ELZA: Már engedj meg, papa, de abban, hogy Trafalgarnak szabóüzlete van, nincsen semmi rettenetes dolog. Ma már más világ járja, mint hajdanában. Ma egy tekintélyes iparúzó, aki amellet európai ember, s művelt, korrekt gavallér, kivált, ha még hozzá igazi művész, és vagyonos, mindenkitől, mindentől, még az üzletétől is független ember — mindenesetre jelentékenyebb valaki, mint egy ágrólszakadt gróf, akinek egyebe sincsen, mint a szár-mazása.

A BÁRÓ: Csak ne jöjj elő nekem nem tudom miféle eszmékkel! Én látom, hogy ma felfordult világ van, és hogy némelyek mindenfélét össze-vissza beszélnek. Jól van; nem bánom. Én türelmes ember vagyok és én mindenkinek meghagyom a maga véleményét. Megcsináltatok nekem a franczia forradalmat, jól van. Irtok nekem mindenféle ostoba könyveket és azt mondjátok, hogy a rang, az semmi, mintha én ezt nem tudnám jobban!... mintha én nekem nem volna tapasztalatom arról, hogy ez milyen nagy dolog!... — nem bánom. Nekem ma jönnek ezzel, jönnek azzal, nem szólók semmit. De hogy én, aki egy életen át fáradhatatlanul szereztem meg az összes polgári érdekeket, hogy kiemelkedhessem a polgárságból, aki nem kiméltem se időt, se fáradságot, se egyéb áldozatot, hogy elfoglalhassam az arisztokráciában azt a helyet, mely munkásságomnál, érdemeimnél, vagyonomnál és társadalmi tekintélyemnél fogva megillet, életem alkonyán kitarásomért, igyekezetemért, közhasznu tevékenységemért azt kapjam jutalmul, hogy egy szabó vegye el a leányomat! — ez a legnagyobb igazságtalanság volna a világon; és nem, barátom, ezt én nem fogom elnyelni!

ELZA: Már bocsáss meg, papa, de nekünk nem illik megfélekednünk a multunkról, és nem szabad lenéznünk a polgárságot. Pláne a mai világban. Amikor mindennap látni ősrégi családok leszármazóit, akik szivesen lépnek frigyre a tekintélyesebb gyárosok és iparúzóik gyermekeivel, és nem néznek egyébre, csak a vagyonra. Értem, ha egy ősrégi mágnás család valamelyik elvakult ivadéka beszél így...

A BÁRÓ: Elég szégyen, hogy még mágnások is vannak, akik nem becsülik meg az arisztokracziát. Ez megmagyarázható könnyűvérü urficskákánál, akik nem tudják méltányolni azt a kivételes helyzetet, amelybe beleszülettek, amelyet annyira megszoktak, hogy már észre sem veszik. De nekem drága az arisztokracia, mert én nem kaptam ingyen; nekem azt ki kellett érdemelnem!

ELZA: Jól van, csakhogy még van más valami is, amit tekintetbe kell venni. Akár rosszul esik, akár nem, meg kell vallanunk, hogy nekünk most már szerényebbeknek kell lennünk, mint eleinte voltunk. Olyan sokszor bom-

lott fel a mátkaságunk, a Blankáé is; az enyém is, és közben annyi bolond dolog történt, hogy már nem lehetünk nagyon válogatósak. Ez a parti nagyon tisztességes, különösen a mi viszonyainkhoz képest. Trafalgar, aki ellen neked se volna kifogásod, ha az üzlete ezüstbánya volna, derék, kedves, megnyerő fiatal ember. Van vagyona, van tehetsége, van szép művészi hirneve, ami, az üzlete ide, az üzlete oda, nem közönséges társadalmi pozíciót biztosít neki. Azonkívül Blankának tetszik, és ez nem a legutolsó dolog. Ezt a partit nem szabad feláldozni pusztá hiúságból. Már csak azért sem, mert ha még ez a parti is visszamegy, holnap már senki se mer közeledni hozzánk, ami nem lesz csoda, mert nemsokára alakokká válunk. Azt akarod, hogy a nyakadon vénüljünk meg?!

A BÁRÓ: Nekem hiába beszélsz, mert nekem a szabót nem fogod bebeszélni. Ez el van intézve. És mindennek te vagy az oka. Vagy nem te beszélted rá ezt a szegény leányt, hogy egy szabóba szeressen bele, a mikor meg kellett volna magyaráznod neki, hogy egy szabó, akár így hegedül, akár úgy hegedül, mindig szabó marad?! És nem te voltál az, aki felbontottad nekem azokat a partikat, amelyek a társaságban a legtöbb tetszéssel találkoztak?! Ami pedig azt illeti, hogy időközben mi történt, mi nem történt, jobb, ha ezt nem juttatod eszembe, mert újra fel fogok háborodni! Nem esik meg a szived egy atyán, aki ernyedetlen kitartásával az ország zászlósurai közé küzdötte fel magát, és akinek hol az egyik leánya tréfálkodik egy színészszel, hol a másik leánya utazik el egy újságíróval?!

ELZA: Te azt nagyon jól tudod, hogy ezek mind nagyon ártatlan dolgok voltak. Mit szóltál volna ahhoz, ha én például örültem beleszeretek a zirczi apátba, vagy ha a Blanka egy cigányprimással kezd kokettálni?! Pedig ilyesmi is megeshet. És vannak arisztokrata családok, ahol erről többet tudnának mesélni.

A BÁRÓ: Csak ne légy olyan nagy leány! Azt hiszed, hogy ha nyelves vagy, ezzel engem mindjárt ki fogsz engesztelni?! És hogy ha te engem fenyegetni kezdesz, akkor csak kétszeresen sajnálom, hogy nem voltam mindig szigorú apa és néha gyöngeségből hallgattam arra, amit nekem összecacsogtál. A szülőknek a házasságot mindig erőszakolni kell. Olyankor, amikor erőszakolva van, a házasság kivétel nélkül szerencsésen sikerül. Ott van a Van der Bilt leány házassága, amiről az én újságomban olvastam. Ez a leány gyermekfejjel nem hallgatott apjára, aki mint a kimutatásból láthatod, a világ negyedik legokosabb embere, és tudni se akart az angol hercegről, akit a hirneves férfi kijelölt. De ez természetesen úgy rendelkezett, hogy mégis az angol herceghez menjen és minden jóra fordult. Egy-két év múlva szépen elváltak; ha nem akart, hát nem kellett neki az angol herceggel élni és azért mégis hercegné maradt, mert egyszer már az volt és ezt éppen úgy nem lehet levenni valakiről, mint a pofont. Így tesz egy okos apa, akit nem tesz gyöngvévé az elvakult szeretet. És így tehettem volna én is, ha nem hallgatok a könyörgésedre. A legkitünőbb partikat csinálhattátok volna, és ha most nem tetszenék a herceg vagy a gróf, szépen elválhattátok.

ELZA: Köszönöm, de én nem azért akarok férjhez menni, hogy elválhassak.

A BÁRÓ: Csak már ott tartanánk, hogy elválhattátok! De egyelőre még csak ott tartunk, hogy megint nem tudtok férjhez menni. És ez mind azért van, mert ma a gyermek mind okosabb akar lenni az apjánál. Pedig az isten nem engedi, hogy a fák az égbe nőjjenek, és nem engedi, hogy a gyermekek nyakukra nőjjenek a szeretetből engedékeny szülőknek. Ezentúl az én házamban visszaáll a természet rendje. Ezentúl ti nem a lágyszívű apát fogjátok látni, hanem az oligarchát. Én pedig nem a hegedűművészt fogom látni, hanem a szabót, akit nem kívánok látni. Írj neki egy hosszú és széles levelet és magyarázd el neki az esetet udvariasan. Írj neki amit akarsz. Ha akarod, ird azt, hogy a hegedű nekem nem hangszer. Ha akarod, írd csak annyit, hogy ezt a dolgot még meg kell fontolni. De a levelet meg fogod írni. Lehet, hogy nem fogtok férjhez menni. De inkább százszor ne menjetek férjhez, minthogy az én egyik leányom férjhez menjen egy olyan egyénhez, aki a művészetben fejedelem ugyan, de Ausztriában csak szabó. És most menj a szabódba! (Elza el.)

A BÁRÓNÉ: Jacques, én ebbe belehalok!

A BÁRÓ: Nem, Eliz. Hanem ha a Várai Fejér véletlenül akkor találja nekem azt a dicséretet mondani, hogy megmaradtam egyszerű polgárnak, amikor ez a házasság már megtörtént — akkor ebbe valóban mindaketten behaltunk volna. Mégis csak jó, hogy ellenségeink is vannak!

Krónika II.

Gyógyulás közben.

— okt. 12.

— Nem is tudom a világot mellbetegség nélkül elgondolni — kiáltott egyikünk boldog kétségbeeséssel, a Behring s a Marmorék antituberkulózisos szérumjairól beszélgetvén.

— Hamar hozzászokunk majd, — feleltem. — Lássá, milyen hamar leszoktunk róla, hogy a difteritistől féltsük a gyerekeinket. Pedig mi volt az!

— Nem egészen így van. Gyerek talán kevesebb van a világon, mint felnőtt. Vagy ha nem is, de akárhogy imádjuk, kevesebbet nyom a latban. Meg aztán a difteritisz nem volt hosszan lappangó, örökletességgel fenyegető, ezer meg ezer házassági s egyéb probléma felvetődésére időt hagyó betegség. A francia regényekben alig néhány-szor fordul elő, mint megakasztója egy készülő házasságtörésnek; a fiatal asszony elbukóban van, de a gyereke megbetegszik s ő nem mehet. Vagy egyéb efféle, — de, mondom, alig egynehány-szor. Ellenben hány verset sugallt, hány regényt és drámát bonyolított a mellbetegség. Unokáink a fele szépirodalmat nem fogják megérteni, mert érzéketlenek lesznek a motívumai iránt. És vicczelődni fognak; előadják majd a Kaméliás Hölgyet, s Gautier Margitot a második felvonásban beoltják, a kárpit legördül, a rendező megjelenik és kihirdeti, hogy a többi három

felvonás a hősnő hirtelen közbejött meggyógyulása miatt elmarad . . . Istenem, elgondolni, hogy a civilizáció, mely megtermette a betegséget, most, mint Szatúrnuusz, megeszi ezt a saját gyermekét! Egy pár század múlva öröm lesz élni. Mindenkinek lesz kenyere és senkisé is beteg.

* * *

— De azért lesz valami, amiért unokáink irigyelni fognak bennünket. Ó, nem a betegség költészetéért! Ezt egyszerűen nem fogják nekünk elhinni; azt fogják hinni, hogy vagy szamarak, vagy komédiások voltunk, mikor ilyesmiben kéjelegettünk. Hát van egyéb szépség is a világon, mint az egészség?! De irigyelni fognak majd, hogy a legdicsőbb tudományt, az orvost, nekünk adatott megszületni látnunk. Mert, hiába, ez a legdicsőbb tudomány. Mivel, akármint pávázkodunk is a tudományos *l'art pour l'art*-ral, a tudás kedvéért való tudomány: tudni azért akarunk, hogy segíthessünk magunkon. Azért akarunk pontosan, biztosan, *voraussetzungslos* tudni, hogy helyesen és biztosan alkalmazhassuk ezt a tudást a magunk jóvoltára. És van-e tudás és tudomás szükségesebb, mint segíteni tudni magunkon, mikor a legnagyobb nyomorultabbak vagyunk, s van-e nagyobb nyomorúság, mint a betegség? Hány ezer, talán hány tizezer esztendeje kísérletez a szegény emberiség, hogy az orvosi tudomány nyitjára akadjon! S épp ez a legszükségesebb tudomány incselkedett vele legcsufondárosabban. Százszor rajt' volt a keze a nyitján — hiszen a homöopatia elvben már kimondta, hogy hasonlóval kell gyógyítani, s a betegség hígított mérgeivel akarta annak mérget lebírni — s megint csak elvettük. Az orvostudomány nagy nyegléi, a mindenféle Paracelsusok száz dolgot megsejtettek és megálmodtak abból, ami most igazság kezd lenni — de mégis nyeglék voltak s mi betegek maradtunk. Sőt még legutóbb is! a himlőpusztító Jennernek már kezében volt a gyógyítás kulcsa és szemünk láttára pusztított ki egy rettenetes, végtelen idők óta dúló betegséget. És mégis: utána a kulcsot megint csak a rozsdá marta, míg a Pasteur kezében ki nem fényesedett.

* * *

— Nem véletlen, hogy Pasteur vegyész volt. Ugy látszik, elébb minden egyéb tudománynak meg kellett születnie, kifejlődnie, megállapodnia, míg leszűrheték belőlük a kvintesszenciát: az orvost. Elvégre az ember nemcsak ember, hanem, ha szabad még a mai energetikus világban ezt a szót leírni: egy csomó matéria is. S nemcsak matéria, hanem egy csomó erő is. A matériáknak s az erőnek törvényei szerint kell őbenne is végbemennie minden folyamatoknak, s amíg meg nem láttuk, hogy a matériának s az erőnek játéka mint illeszkednek ahhoz a matéria és erőbeli találkozáshoz, melynek neve ember — vagyis: míg meg nem találtuk az élet minden jelentkezése alján a kémiát és a fizikát, addig nem is lehetett az orvosi tudomány durva ráhibázásnál, genialis félmegálmodásnál, tapasztalatokból való gyámoltalan kiókumlálásnál egyéb. Az orvosi tudomány tulajdonképp a vegyészet egyik ága. Gyógyítási tulajdonképp szakasztott olyasmi, mint eczetet

gyártani vagy sört főzni vagy káposztát savanyítani. Előtte egy vegyület: a beteg test. A föladat s a kérdés ez: mit kell ehhez a vegyülethez hozzáadnom, vagy mit kell belőle elvennem, hogy olyan folyamatot indítsak meg benne, melynek vége egy más vegyület: az egészséges test?

* * *

— Ó, a tudomány! Az ember mégis csak a legcsokolivalóbban, imádni, előtte térdet hajtani valóan szemtelen állat! Főképp a tudós ember. Nincs szemtelenebb vakmerőség, mint a tudományos feltevések. Vakmerőség, semmire, de éppen semmire sem támaszkodó elbizakodottság: feltenni, hogy a világ egységes; hogy minden jelensége alapján ugyanaz, s valamennyin ugyanaz a törvényszerűség az ur. Honnan gondoljuk ezt? Mi jogon? És mégis ezt gondoljuk s ez a gondolat a legbujább termékenységi megtalálása volt az emberiségnek. Ezzel a vakmerő feltevéssel mert soha embert nem látott mezőségekre rálépni s oly biztossággal járni kelni rajtuk, mintha otthon volna. S itt is a szemtelenek, azaz hogy a szemtelenek állt a világ. Egy new-yorki siheder mulatságból megtette, hogy egy darab revolverrel benyitott kocsmákba, vasuti kocsikba, tánczvigalmakba s elkiáltotta: *hands off!* föl a kezeketek! — s az emberek rémülten tartották föl a kezüket s ellenkezés nélkül hagyták kiszednie tárczájukat és órájukat. Így imponált a *minden egyformának* egy darab revolvere a világ minden dolgainak; rémülten *hands off*oltak s hagyták magukból kiszedni legbelsőbb titkaikat. A siheder röhögve mesélte, csattanóul, mikor a rendőrség végre mégis lefűlelte, hogy a revolvere azonnal még töltetlen is volt. Lehet, hogy jó majd egy új filozófus — a filozófusok a tudomány rendőrei — aki megállapítja majd, hogy a *minden egyforma* nem is igaz; olyan revolver, aminek nincs magja. Ám jöjjön, mi már kirevolvereztünk vele minden kirevolverezhető, s az égér s a nyul meddő ahhoz képest, amely termékeny volt a tudományok számára ez a vakmerő, ez a szemtelen, ez a semmitől meg nem okolt feltevés!

* * *

— A vége: hogy a tudomány épp oly fantasztikum, mert fantázia és kitalálás dolga, mint a hivatalból képzelt dolgai: a művészet, a költészet. A tudomány is lutri, melyben a ternót, az igazságot meg kell álmodni. Hányan pusztulnak ki minden vagyonukból és reményük-ből, mire végre beüt a szerencse! Az a szegény Marmorek majd hogy el nem pusztult bele, mert, úgy látszik, hazardra játszott. Behring a bölcs játékosok közül való, akik szisztema szerint játszanak, szivósan, türelmesen, csüggedetlen. De azért ő is csak játszott és játszott Koch is, és játszanak még azok is, akik papiroson biztosan számítják ki a repülőgépet, megdönthetetlen és teljesen kipróbált matematikai és fizikai igazságokat alkalmazva. Akármily tudatosan keresik is a repülőgépet, mégis csak megálmodni fogja valaki, és csak akkor lesz meg. Tiszteljük az álmodzókat, mert minden jó tőlük való.

Ignotus.

Az infánsnő születésnapja.

Irta: WILDE OSZKÁR.

(3)

A szél valamennyi tánczát ismerte: az ősznek őrült vörösruhás tánczát s a könnyű tánczot kék szandálokkal a gabona felett, a fehér hófűzérés téli tánczot csak úgy mint a tavasz kertjén át járt virágtánczot.

Tudta, hová építik az erdei vadgalambok fészüküket s egyszer, mikor egy madarász megfogta az anyamadarakat, felnevelte fiókáikat s dúczot épített nekik egy villám-sujtott hárs odvában.

A gerliczék teljesen szelidek voltak, reggelenként kezéből szemerkéltek. S bizonyára tetszenének Neki, valamint a tengeri nyulak is, amik a magas páfrányos árnyékában ugrándoztak s a harkályok hosszú, aczélosan merev tollaikkal és a sündisznók, melyek szurós golyókká tudtak összegömbölyödni és a nagy, okos tekenősbékák, melyek lassan mászkáltak szanaszét, fejüket himbálták és a fiatal hajtásokat lerágták.

Igen, igen, el kell jönnie az erdőbe, hogy játszszez vele. Adna Neki egy kis ágyat s az ablak mellettvirrasz tanára hajnalhasadtáig, hogy őrködjék, nehogy a vadállatok ártsanak neki, s a sovány farkasok a kunyhó közelébe merészkedjenek. És pirkadáskor kopogna az ablakon és felébresztené, aztán kimennének s egész nap együtt tánczólnának. Valóban, az ember nincs egyedül az erdőn. Néha egy püspök lovagol el erre, fehér öszvéren, kifestett könyvvel kezében. Néha meg zöld bársonysüveggel és bőrzekében solymárok jöttek, csuklyásfejű solymokkal öklükön.

Szüret táján a szállótiprók jöttek, biboros kézzel és lábbal, fényes borostyánnal megkoszoruzva és csepegő, borral telt tömlőket hoztak; és a szénégetők ott ülték szenes serpenyőik mellett éjszaka, elnézve, hogyan szenednek el a száraz hasábok a tűzben és gesztenyét sütöttek a hamuban; és ráblók bujtak ki barlangjaikból s tré-fálkoztak velük.

Egyszer egy szép proccessziót is látott, mely hosszú, poros uton Toledo felé kanyargott.

A szerzetesek előljártak és édesen énekeltek, s tarka zászlókat, aranykereszteket vittek, közöttük három mezit-lábos férfi haladt, különösen sárga ruhákban, melyek csodálatos figurákkal voltak telefestve, kezükben égő gyertyát tartottak.

Ó, sok látni való volt az erdőben, s ha a leány elfáradna, lágy mohaágyat keresne számára, vagy karján vinné, mert a törpe igen erős volt, ámbár maga is tudta, hogy nem nagy. Nyaklánczot füzne össze neki bokorszederből; az épp oly vörös volna, mint a fehér eprek, melyeket most ruháján viselt; s ha megunná őket, eldobhatná mindet, ő ujakat keresne neki.

Makk-kupakocskákat vinne neki s ezer meg ezer annemónát, apró fénybogarakat, melyek hasonlatosak hajának sápadt aranyához.

De hol is van a leány?

Megkérdezte a fehér rózsákat, de azok nem válaszoltak. Az egész palota aludni látszott s még ott is, ahol a zsaluk zárva voltak, sulyos függönyök bocsátkoztak az ablakok elé, hogy a nyár hevét kirekeszszék.

A törpe köröskörül járt, helyet keresvén, ahol beléphetne s végre egy kis rejtett ajtót pillantott meg, mely nyitva állott. Besuhant és ragyogó csarnokban találta magát, sőt attól tartott, hogy ez ragyogóbb még az erdőnél is; mindenféle bő aranyozás csillogott, sőt a padló is nagy, színes kövekből állt, melyek mértani figurák szerint kapcsolódtak egymásba.

De a kis infánsnő nem volt itt, csak néhány pompás

fehér szobor, melyek jászpisztalapzatokról szomorú, üres szemmel és különösen mosolygó ajakkal tekintettek le rá.

A terem végén gazdagon himzett függöny ránczosodott, sulyos bársonyfüggöny, mely nappal és csillagokkal, a király legkedvesebb jelképeivel volt telehintve, olyan színben, amit legjobban szeretett. Talán e mögött rejtőzik a leány.

Mindenesetre meg akarta nézni, vajjon ott van-e.

Halkan odalopózott és félrehuzta a függönyt. Nem; csak másik szoba kezdődött ott, legalább ő úgy vélekedett. A falakon sokféle zöld czirádával telehimzett szőnyegek függtek, melyek vadászatot ábrázoltak; néhány flamand művésztől származtak, kik több mint hét esztendőt szenteltek elkészítésükre.

Ez volt valamikor *Jean le Fou* szobája; — így nevezték, amaz őrült királyt, aki annyira szerette a vadászatot hogy deliriumában gyakran megkísérelte felülni a nagy, ágaskodó lovak valamelyikére, hogy elejtse a szarvast, melyre a hatalmas kopók felszökdöstek; belefujt vadász kürtjébe és törével utána dőft a menekülő, sápadt vadnak.

Most tanácsterem gyanánt használták és középen az asztalon a miniszterek vörös tárczái feküdtek, melyekre a spanyol tulipánok voltak rápréselve és a Habsburgház czimere és emblémája.

A törpe csodálkozva tekintett körül s nem mert továbbmenni. A furcsa néma lovasok, akik oly sebesen vágattak a hosszú tisztásokon át, anélkül, hogy a legcsekélyebb zajt ütnék — olyanokul tüntek szemébe, mint azok a félelmes kísértetek, akikről a szénégetőket beszélgetni hallotta — a *comprachok*, kik csak éjjel vadásznak, s ha emberrel találkoznak, szarvastehénné változtatják és hajszozni kezdik.

De aztán a szép infánsnőre gondolt és nekibátorodott. Fel akarta keresni, hogy megmondja neki, hogy ő is szereti. Talán a szomszédszobában megtalálja.

Átfutott a lágy mór szőnyegeken és kinyitotta az ajtót. Nem, az infánsnő ott sem volt. A szoba teljesen üres. A trónterembe lépett, melyben az idegen követeket fogadták, ha a király — ami már régen nem történt meg — hajlandó volt személyes kihallgatást adni nekik; az a szoba volt az, melyben sok évvel azelőtt Anglia követei megjelentek, hogy megkössék királynőjük házasságát — királynőjük akkor Európa katolikus fejedelmői közé tartozott — a császár legidősebb fiával.

A tapéták aranyozott kordovánbőrből voltak és a fekete-fehér mennyezetről sulyos aranyozott csillár függött alá, háromszáz viaszgyertya számára való sok-sok karral, Aranyszövetű trónbaldachin alatt, melyre Castilia országnjai és tornyai voltak himezve, állott maga a trón, dús, fekete bársonnyal letakarva; a bársonyt ezüsttulipánok ékesítették s ezüst- és gyöngyrojtok szegélyezték.

A trón második lépcsőjén az infánsnő térdzsámolya állt, ezüsttel áttört párnával s még mélyebben és már nem a baldachin alatt a pápai nunczius széke, mert csak a nuncziusnak volt joga nyilvános szertartások alkalmával a király jelenlétében is ülni; biborosi kalapja, kacskaringós skarlát zsinórjával mindig egy biborszín taburetten feküdt előtte.

A falon, a trónnal szemben V. Károly egy életnagyságu arcsképe függött, vadászruhában, hatalmas doggal oldalán; és II. Fülöp egy képe, amint Németalföld hódolatát fogadja, foglalta el a másik fal közepét. Az ablakok között titkos szekrény állott, fekete ébenfából való, elefántcsontbetétekkel, melyre Holbein haláltánczának alakjai voltak metszve, — némelyek azt mondták, hogy maga a híres mester metszette őket.

De a törpe nem törődött mindeme pompával. Rózsáját a baldachin összes gyöngyeiért oda nem adta volna,

sőt a rózsza egyetlen szirmát sem az egész trónért magáért. Csak az infánsnőt akarta látni, mielőtt sátrába kimenne, csak kérni akarta, hogy jöjjön vele, ha ő már befejezte tánczát.

Itt a palotában fülledt és sulyos volt a levegő, de kinn az erdőn üde szél fujt és a napfény himbálódzó aranykézzel választotta el a reszkető lombokat. Virágok is voltak az erdőn; talán nem oly drágák, mint a kerti virágok, de annál édesebb illatuak; jáczintok kora tavaszszal, melyek hullámmzó bikorukkal elárasztják a hűvös szakadékokat és a fűvel benőtt dombokat; sárga kankalinok, melyek kisebb csoportokban sarjadtak a tölgyek elvéhnedt gyökerei körül; tarka szarkaláb és kék nefejejs, meg lila és arany íriszek. A mogyoróbokrok szürke mókusok csüngtek és a gyüszüvirágok meghajoltak foltos kelyheik terhe alatt, melyekben méhek nyüzsögtek otthönsen. A gesztenyefának tornyai vannak fehér virágcsillagokból és a galagonyának sápadt félholdjai.

Igen, bizonyos, eljönne, csak tudná megtalálni. Vele menne a gyönyörű erdőbe s egész napon át tánczolna neki ő, hogy megörvendeztesse. Mosoly gyújtott lángot szemeiben e gondolatra s átment a szomszédos szobába.

Valamennyi szoba közül ez volt a legcsillogóbb és a legszebb. A falakon rózsaszínű damaszt feszült, melyre madarak voltak himezve, csinos ezüstvirágok közepett. A berendezés masszív ezüsből volt, virágfüzérekkel körítve, lebegő amorettekkel; a két nagy kandalló előtt hatalmas spanyolfalak álltak, papagájokkal és pávákkal ékesítve és a tengerzöld ónyx-padló olyan volt, mintha messze-messze elhúzódna.

És a törpe nem volt egyedül.

Az ajtó árnyékában egy kis alakot vett észre, a szoba távoli végében, amely reá tekintett. Szive megreszketett, örömkialtás tört ki ajakán és a törpe előre lépett. Mikor ezt megtette, a másik is úgy tett, s most már világosan láthatta.

Az infánsnő!

Ő, szörnyeteg volt, a leggroteszkebb szörnyeteg, akit valaha látott. Nem rendes termetű, mint a többi emberek, hanem pupos és görbelábu, nagy, lecsüggő fejjel, s fekete hajszórénnyel. A törpe összeránczolta homlokát, s a szörnyeteg is ránczba szedte homlokát. A törpe nevetett és a másik is nevetett és csipőjére tette kezét, éppugy, mint ő. A törpe gunyosan meghajolt előtte, s a furcsa alak viszonozta a hódoló mozdulatot.

A törpe feléje ment, s amaz szintén közeledett hozzá, s minden lépését, melyet tett, amaz is megtette, s mikor ő megállt, az is megállt. A törpe ujjongott a gyönyörűségtől, előre futott és kitérte karját, s a szörnyeteg keze érintette az övét, s hideg volt, mint a jég.

A törpe megriadt, s félerántotta kezét, s a szörnyeteg keze fürgén követte az övét. Megpróbált előre menni, de valami sima és kemény dolog megakadályozta ebben. A szörnyeteg arcza most egészen az övé mellett volt, s rajta a félelem kifejezése tükrözött. Elsimitotta haját szeme elől. A másik utánozta.

Feléje sujtott, s amaz minden ütését visszaadta. Torzképeket vágott, s az is csuf ábrázatot mutatott. Visszántorodott és hátrább ment.

Mi volt ez?

Egy pillanatig elgondolkozott s körülnézett a teremben. Különös, de mintha ez a tiszta vízből való láthatatlan fal mindennek a képemását adta volna vissza. Igen, igen, minden kép, minden szék meg volt benne ugyanugy. Az alvó faunak, mely az alkovnál az ajtó mellett feküdt, ott volt szunnyadó ikertestvére, és az ezüst-Vénusz egy épp olyan szép másik Vénusz felé nyujtotta karját.

Talán visszhang volt ez?

Egyszer a völgyben feléje kiáltott a törpe a vissz-

hangnak s az szó szerint vissza is adta. A visszhang éppugy megcsalhatja a szemet, mint a fület? Árnyvilágot tud teremteni, teljesen hasonlatosat a valóságos világhoz? A dolgok árnyainak színe, élete és mozgása lehet?

Lehetséges-e, hogy ...?

Összeborzadt.

Levette a pompás fehér rózsát melléről, megfordult és megcsókolta. A szörnyetegnek is volt rózsája, szíromról-szíromra ugyanolyan. Éppugy megcsókolta és borzasztó ábrázattal szorította a szívére.

Mikor az igazság agyába derengett, hangosan felkiáltott kétségbeesésében és zokogva a földre roskadt. Tehát ő csuftermetű, pupos, irtózatos és groteszk! Ő maga az a szörnyeteg, ő rajta nevettek a gyermekek, és a kis hercegnő, aki, mint hitte, szerette őt — a kis hercegnő is az ő rutságát gunyolta és az görbe tagjain kaczagott!

Miért nem hagyták az erdőben, ahol nem volt tükör, amely megmondja néki, hogy utálatos? Miért nem ölte meg apja, ahelyett, hogy szégyenét eladta. Forró könnyek csurogtak le arczán, s elszaggatta a fehér rózsát. A földön hentergő szörnyeteg ugyanazt tette és a sápadt szirmokat a levegőbe dobálta.

Amaz is a földön kúszott, s ha a törpe ránézett, a szörnyeteg is rátekinett, fájdalomtól eltorzult arczczal. Elfordult, hogy ne lássa, s eltakarta arczát kezével. Mint a sebesült állat, kúszott az árnyékba s nyögve ott maradt.

E pillanatban maga az infánsnő lépett be játszótársaival a nyitott erkélyajtón, s mikor a rut törpét a padlón fekvő látta, ahogy fantasztikusan, furcsán csapkolódott maga körül ökölbesorított kezével, hangos kaczejba törtek ki, körülvették és nézték, nézték nevetve.

— A táncza vidám volt — szolt az infánsnő — de a játéka még vidámabb. Csaknem olyan mulatságos, mint a dróton rángatott bábuk, csak nem olyan természetes.

S nagy legyezőjével legyezte magát és tapsolt jó kedvében.

De a törpe egyetlenegyszer sem tekintett fel és zokogása egyre gyöngébb, és gyöngébb lett s hirtelen levegő után kapkodott és oldalát szorongatta.

Aztán hátrahányatlott és egészen csendesen feküdt.

— Nagyszerű! — szolt az infánsnő némi szünet után — de most tánczolj nekünk.

— Igen — kiáltottak a gyerekek — fel kell kelned és tánczolnod, mert éppoly okos vagy, mint a berbermajmok, de sokkal nevetésesebb.

A törpe azonban nem felelt.

Az infánsnő dobbantott lábával, és nagybátyját hívta be, ki a kancellárral állt a terrasszon és néhány sürgős levelet olvasott, melyek Mexikóból jöttek éppen, ahol nemrég állították fel a szent inkvizíciót.

— Az én kis törpém durczás — kiáltotta az infánsnő — keltsd fel és mondd meg neki, hogy tánczoljon nekünk.

A férfiak egymásra mosolyogtak, beléptek és Don Pedro lehajolt és a törpét himzett keztyűjével az arczába legyintette.

— Tánczolj! — kiáltott rá. — Kis szörnyeteg, tánczolj! Spanyolország és a két India infánsnője kívánja, hogy szórakoztasd.

De a törpe nem mozdult.

— A főostorosért kell küldeni — szolt Don Pedro fáradtan és visszament a terrasszra. De a kancellár arcza komoly volt s letérdelt a törpe mellé s kezét szívére tette. S néhány pillanat multán vállát vonogatta, felállt, mélyen meghajolt az infánsnő előtt és így szolt:

— *Mi bella Princesa*, a kegyed nevetésesebb törpéje sohasem tánczol többé. Kár, mert olyan rut, hogy a király ajkára is mosolyt csalt volna.

— De miért nem fog táncolni? — kérdezte az infánsnő nevetve.

— Mert megszakadt a szíve — felelt a kancellár.

Es az infánsnő összeráncolta homlokát s csinos, rózsalevélforma ajkait kedves megvetéssel biggyesztette fel.

— Máskor ne engedjétek, hogy szíve legyen annak, aki játszani jön hozzám — kiáltotta és kifutott a kertbe.

(Vége.)

A házi tüzhely

Az írók, értékelésünk szerint, két kategóriára oszlanak: vannak, akik a frázisokat gyártják, és vannak, akik lerombolják azt, amit amazok gyártottak. A frázisgyártók kedvesen, könnyen és küzdelem nélkül dolgoznak: a frázisrombolók lassu és epekedő szenvedélylyel, visszafojtott tüzekkel és önkinzó józansággal. Szegény frázisrombolók, akik vagyunk, néha úgy érezzük, mintha kevés volna ez az egy szál toll a kezünkben, mintha tizenkettőt kellene markolnunk egyszerre, hogy együtt, mélyen és fűgén beleszántson valahány a rideg frázisszikkákba. Ha inkább ne is toll volna többé, hanem valami fizikailag is nehéz vagy éles eszköz, kalapács, furó, csákány — hadd szolgálja annál is erősebben, ami nekünk egyedüli józan extázisunk és telkesedésünk: a rombolást.

A házi tüzhely! Azokból a frázisokból való ez is, amiknek csákánynyal kéne nekimenni. A mi mai életünkben, mai viszonyaink között, ennek a szónak úgy, ahogy mi használjuk, semmi értelme sincs. A fogalom, ami keletkezésétől e szóhoz fűződött, kiveszõben van, éppen azért, mert a szót magát oly igen ferdén alkalmazzuk. S ha mi, antifeminista eretnek létünkre, most mégis régi haraggal nekitámadunk a házi tüzhely legendájának: ezt minden más érdekek előtt elsõsorban a házi tüzhelynek magának érdekében tesszük.

A házi tüzhely, úgy, ahogy mi manapság értelmezzük, szörny és moloch, aminek rettentõ mélyiben elvész minden nõi akarat és minden nõi tehetség. S a lángok, amiknek szelid lobogással és rózsaszínû fényvel kellene Veszta csöndes és harmónikus dicsõségét hirdetniök, vér-vörös gyûlölségtõl gyulladoznak és elpocsékolt nõi agyvelõkbõl szedik magukba a tápláló szikrát. Mondjuk ki magyarul: a házi tüzhely egykor nyugodalmas tanyája volt a nõnek, mert odafûzték õt a körülmények is, a saját akarata is. De ma nagy számmal vannak nõk, akiket a saját akaratauk másfelé vinne. Maga a házi tüzhely nem az többé, ami régen volt. S a nõket mégis, mindenféle ki nem mondott, de általánosan elfogadott társadalmi törvények odautalják melléje. A házi tüzhely igazi kora akkor volt, mikor kísérõ nélkül a nõ nem járhatott az utcán, nem az illendõség, hanem az egyéni biztonságnak miatta. Nem voltak korzók és nem voltak kirakatok, de nem voltak iskolák sem, és gyárak sem. Az élet jelenségei egymástól iszonyu távolságokkal voltak elválasztva, s annyi benyomásért, amennyit az ember ma összegyûjt, ha kétszer végigmegy a Váczi-utcán, harmincz napi járõföldre kellett utazni. Am maga a házi tüzhely, a családi élet és a háztartás, a maguk akkori fejletlen mivoltában, tele voltak benyomásokkal, tapasztalattal és cselekvéssel. Minden család maga volt egy külön életközösség. A házi tüzhely pedig, ami ma fantóm és fikció: maga volt minden. Lángján, mi akkor valóban és cseppet sem ok-nélkül égett, sütötték a mindennapi kenyeret és fõzték az orvosságnak való drága füveket, és melegedvén mellette, szõtték a vásznat és hamuját szántva apró fácskákkal, tanították a gyerekeket betûvetésre. Maga ez a házi tüzhely annyi dolgot adott akkor, amennyit a nõ csak megbirt: s nincs az a tettvágytól égõ feminista,

aki, ha valami különös csoda folytán egyszerre bele talál pottyanni egy efféle középkori háztartásba, ráérne az élet-rõl filozofálni és uj munkatereket hajhászni leküzdhetetlen energiáinak. A házi tüzhely, a szerény középkori házi tüzhely, szánalmas és patriarchális tökéletlenségében, betöltötte a nõi életet, kimerítette a tetterõt és czélokot tûzött az ambícióknak, a házi tüzhely, vagy az, amit ma annak neveznek, nem életcél többé, hanem idegbetegség. S minden eleveneszû nõnek, hogy a házi tüzhely aprólékosságait elbirja és ne érezze õket nyomasztó és emésztõ tehernek, szüksége van valamelyes más életcélra. Mi mondjuk ezt, antifeminista eretnek létünkre: s mondjuk ezt a felsõbb tizezrek és a jó polgári osztályok asszonyainak. A munkásszony háztartása, kicsiben, középkori háztartás ma is: aminthogy a szegénységnek egyik legszomorubb kiváltsága, hogy mindig egy évszázaddal hátrább él, mint a többiek. A munkásszony tehát, az õ egyszobás, keserves háztartásában, ahogy a nõi terminus technicus adja, »el van látva.« De nincsenek ellátva százan és ezren azok a nõk, akiknek négy szobájuk van, vagy nyolcz szobájuk, vagy annál is több. A nagyságák. A méltóságák. A dologtalanok. A házi tüzhelynek igazi, tétlenségre kárhozottatott áldozatai. Tegyük fel, ami ma már nem is egészen valószínűtlen dolog, hogy a nagysága, vagy a méltósága, intelligens nõ és egy szép napon, mikor már nagyon elunta magát, gondolkodásba esik. Hogy mért van õ a világon voltaképpen? És mi az õ napjainak a foglalata? És hogyhá például holnap felforgatják a világrendet és az elõkelõséget nem a semmittevés grádusai szerint fogják mérni, hanem a munka grádusai szerint, hol lesz akkor õ? S tovább gondolkodván õ nagysága, vagy õ méltósága, eszébe jut, hogy talán nem is régen, leánykorában, sinus és cosinus-tételekre, angol irodalomtörténetre, esztétikára és kontra-punktra tanították õt. És egyszer, eljövetelevel egy jól szituált urnak, mindez megszûnt. S neki azt mondták, hogy szentelje most már életét a családi tüzhelynek. Õ meg, naivan, elindult keresni a családi tüzhelyet. És talált egy spärherdet a konyhában, ahonnan a szakácsné szigorú pillantásai elkergették. Beszéltek neki, annak idején, egyéb szépeket is. Hogy micsoda varázslata van a gyöngéd nõi léleknek és hogy a puha nõi kéz érintésével elsimitani a férfi homlokáról a redõket s mosolyt csalni az ártatlan gyermekek ajkára: ennél magasztosabb feladata a nõnek nem lehet a földön. Ezzel is megpróbálkozott õ nagysága, vagy õ méltósága. S rájött, szegény, mihamar arra a bús tapasztalásra, hogy a simogatás, mint ilyen, nemhogy az életet be nem tölti, de még órákat sem tölt be és rendszeres foglalkozásnak egyáltalán nem alkalmazható. Az ember nem simogathatja reggel kilencztõl tizig a férjet és tiztõl délig a gyereket és nem sugározhat folytatólagosan nõi gyöngédséget a korai délutáni óráktól úzsonnáig. Nincs olyan férj és nincs olyan gyerek, aki ezt elbirja. De meg sem a férjnek, sem a gyerekeknek nincs is hozzávaló érkezése. És az asszony, szegény magára marad s szomorúan gubbaszt egy csomó frázis romjain. Tehetetlenségében ráveti magát mégis, újból, a háztartásra és lesz belõle »szakácsnacsága«, aki megszámlálja a koczkacukrot a tartóban s ezüstporral tisztittatja az ablakpárkány pléhjét. Dologtalanságában lassanként, ami életerõ volt benne, megõrlõdik, elvannad, összezsugorodik. S megvénülvén, õ nagysága, vagy õ méltósága, egy csöndes délután elõszedvén emlékeit, arra a végeredményre jut, hogy õ ebben az életben nem volt más, mint dilettáns szobalány vagy szakácsné. Csak azt a dolgot végezte, pepecselve, rendszertelenül, amit amazok rendszeren és pénzért végeztek. S feláldozta magát, nem egy eleven valósnak, hanem egy mondásnak, egy frázisnak, egy ostoba legendának. Azoknak pedig, akikért állítólag történt ez az áldozat, a családnak magának, semmi haszna belõle nem volt, mert

ő maga, a feláldozott, elveszett, egyéniségét elvesztvén, a család számára is. Nincs többé házi tűzhely. Mi, antifeministák akarjuk, hogy újból legyen. És ezért akarjuk mindenkifelett, hogy minden asszonynak meglegyen a maga rendszeres élethivatása és foglalkozása. A legkiválóbb asszonynak ne kellessen társadalmi kényszerűségből úgy élnie, mint a férfiak között a legléghábnak és legalsóbbnak: munkátlanul: Tessék dolgozni. Ki mit tud. Aki varrni tud, varrjon, aki tanítani tud, tanítson. Akinek van hozzávaló érzéke, vágjon neki a társadalmi munkáknak, amik ma már nem frázisok többé, hanem olyan valóságos munkák, hogy aki végzi, úgy belefárad mintha fát vágatnak volna vele. Tessék embereknek lenni és aztán új erővel és értelmes idealizmussal tessék újra megépíteni a réginek romjai fölé a házi tűzhelyet.

Neményi Erzsébet.

Eötvös Loránd báró.

Mivel a tekintélyek közül a tudomány az egyetlen, amely nem ismer semmiféle csodát, tehát tökéletes és befejezett csoda, hogy Eötvös Loránd báró csak most mondott le a tudományos Akadémia elnöki tisztségéről. Ha a tudomány ismerne csodát, vagy ha a tudományos Akadémia tudomány volna, akkor nyomban érthetővé válnék, hogy Eötvös Loránd 1889 május 3-ikától mind e hétig megmaradt az Akadémia elnöki székében. Így azonban a lemondásával befejezett nyolczadfél esztendő tisztára csodaszámba megy. Most tulságosan sokat fogok mondani, de csak a hasonlat kedvéért mondom: afféle mirákulum volt az ő elnöksége, mint volna az a hermelin, amelyik behenteredik a sárba és ott nyugodtan jelenti ki: a tisztának minden tiszta. Castis omnia casta, még az Akadémia is.

Ismétlem, tulságosan sokat mondtam. De csak a hasonlatért, amely tudvalévően mindig sántít. Tehát — elmarad az igazság mögött. És éppen ezért, mert a hatásában lassubb és mérsékeltőbb, de emberileg frappánsabbul hat, kicsiny és hasznos dózisa a legkeserűbb méregnek, az igazságnak.

Annak az igazságnak, amit nyolczadfél esztendő óta nem a levicoi, vagy a roncegnoi viz kávéskanalaival kellett beszédnie Eötvös Lorándnak, az Akadémia elnökének, hanem a patkányméreg brutális tömörségében. Abban a kondenzációban, amit csak a kukoricza, ez a kitünően összetett táplálószer, meg a pályadij, ez a még kitünőbbben összetett táplálószer hordoz magában.

És a kukoricza, — amiről olyan szépet irt Petőfi Sándor és amit olyan jól játszanak a Király-Színházban, — mint valami modern szezám máris megadta nekem a kulcsot ahhoz a csodához, amelyet fentebb említettem és amely csoda azért, mert nem csoda — vagy nem csoda azért mert csoda.

Vannak emberek, akiket nem lehet tömni. Még ha a Semsey Andor nagy és bőkézzel vetett kukoriczaföldjéről tépik is a csöveket, ha az egész Széchenyi-fideikommisszumot kukoriczával vetik is bé, vannak olyan makacs lények, akiknek a gyomra nem veszi be a kukoriczát, a pályadijat és a né-neked-ne-nekem gondolatát. Vannak nagyon fehér emberek, akik még akkor sem lesznek feke-

tévé, ha beleültetik őket nyakig a tintásüvegbe — elnököknek.

Ilyen fehér ember Eötvös Loránd. A semmihez sem értő, tehát mindeneken keresztülálló ember. A gyámoltalan, talán kissé félszeg is, akiből egy egész nagy jövődönék a gyámola fog kitelni talán, aki nem a vásárnak és az osztozkodásnak a kicsiny szögletéből látja ezt a világot, hanem abból a nagy és valóban derékszögéből, ahova a csendesek, a szóitalanok, a magukbamerülőök, a léleklátók szoktak visszahúzódni. A létnek, a mindennapnak, a művészetnek és a tudásnak — ez a két szó egyet jelent — a karthauzi barátjai. A hideget (olyan jó a hideg) és a magánosságot keresők.

Eötvös Loránd ezek közül való. Azt hiszem, az egész élete valami templomi csendnek a keresése volt. Mindig azokat a legnagyobb boltozatokat kereste, amelyek alatt legnagyobb a csend és — leghidegebb a levegő. A tudása nagy útvesztőjében is mindig azokat a még meg nem járt ösvényeket kereste, amelyek a nagy természettemplomnak a legelrejtettebb szanktuáriumaiba vezetnek. És a lépései mindig olyan halkak voltak, hogy itthon, Magyarországon nem hallotta meg senki — addig, amíg Európában nem kelt visszhangjuk.

A nehézkedés törvénye, tehát a csillagok egyensúlyának a mivolta, a megfejthetetlen végtelenségnek ez a szfinxi titokzatosságu testvére, volt a vizsgálódásának egyik tárgya. Az inga lengésével, — amivel ki tudják számítani a Föld, a Nap és a Hold súlyát, — olyan minuciózus kísérleteket sikerült neki végrehajtani, aminőket előtte senkisem csinált.

A folyékony testek részecskéinek az együvértartozásáról, tehát a tele vizes-, vagy boros-, avagy tejespohárnak a nekünk egészen hétköznapi, de az elmélyedő embernek szinte megmagyarázhatatlan tartalombeli mivoltáról a legminuciózusabb vizsgálódással állapított meg egészen új tényeket. Az Akadémiában való székfoglaló beszéde is erről az oly mindennapi és oly megmagyarázhatatlan valóságról szólt.

Most a kapillaritásnak, a hajcsövességnek a törvényeit vizsgálja. Ami összefügg a nehézkedés törvényével is, mert a mikroszban ugyanaz, ami a csillagok egyensúlya a makroszban. De olyan véghetetlenül kicsiny, hogy benne csak a véghetetlenül nagy, a természet tud visszatükröződni. Mint ahogy a vizcseppben, Eötvös Loránd vizsgálódásainak egyik legfontosabb tárgyában, ott van benne az egész világ.

Amit Eötvös Loránd, a vizcsepp kutatója sohasem tudott vizcseppnek látni. Látta talán a benne rejtőzködő elemeket, átértette a hidrogén és oxigén összevegyülésének a titkát, megértette, vagy megsejtette az erőt, ami azt a hitvány cseppet gömbnek az alakjára kényszeríti, — de sohasem látta meg, hogy abban a vizcseppben is vannak ázalékok. Hogy ez a viz nem csupán H₂O, hanem egy csomó baktérium is. Egy csomó élősd. Akik ott benn a Magyar Tudományos Akadémiában — akarom mondani a vizcseppben, egymást falják fel, sőt esetleg a pályadijakat is elnyerik egymás elől, de akár így, akár úgy cselekesznek, mindenképen élősdiek.

Ha hosszú ideig néz bele az ember a mikroszkópba, megfájdul a szeme. Eötvös Loránd szeme ugyancsak egészséges volt, hogy nyolczadfél évig tudta néma megfigyeléssel nézni az ázalékok kicsiny és kicsinyes dula-kodását a darwini létért és a semsei pályadíjért.

Nincs szem, melyik meg ne fájdulhatna és nincs gyomor, amelyik fel nem émelyedhetne. Ez az a fiziológiai igazság, amely megmagyarázza, hogy Eötvös Loránd miért hagyta ott az Akadémiát. A tudomány börszójáról elment a tudós szent templomába. Oda, ahol az élhetetlen, a gyámoltalan, az üzletet megcsinálni szentségesen nem tudó lelkeknek még megvan a lapis refugii-je.

És, hogy csodával végezzem, mint ahogy csodával kezdtem: egészen csodálatos dolog, hogy Eötvös Lorándról nem lehet más ötletből írni, mint az Akadémia ötletéből. Vigasztaló ellenben az, hogy az igazi tudásnak még a Magyar Tudományos Akadémia sem árt.

Ch. V.

Notre jeunesse.

Igen kedves fiúk voltak és az angol börszékekben együtt vagy néhány milliócskát képviseltek. A monoklit diszkrétén viseltek, párisi divat szerint oxygène cuisiniert ittak, finom havanna-cigarettákkal kínáltak és némi irigységgel néztek a mansettemre, amely bár feltétlenül tiszta volt, de egy-néhány mosóházi lúgon már átesett és azonkívül alul aczél-gombra volt gombolva.

— Ön bohém — mondták enyelegve, csaknem, irigykedve. Nem voltak kötelesek az életet ismerni, a papájuk felmentette őket a struggle for life gondjaitól. És a háta-moni a libabőr gyorsaságával futott végig a gondolat, hogy milyen bolondos színen tűnhetnek fel előttük.

Volt egy kor, amikor bozontos frizurát, borotválatlan állat, piszkos gallér, rojtos kézelőt és nadrágot kívánt tőlünk a közvélemény. Mi voltunk a szegény Tomok, akik fáztunk, éhínséges dörésegeket mondtunk, amelyekről a ravasz világ tudta, hogy voltaképp igen elmés dolgok.

Aztán jött a Maupassant és Lombroso kora, amikor divat volt a paralizissal kérkedni és keserű öniróniákat mondani, hogy minden bohém hidegvizzel és kényszer-zubbonyyal végzi. Ekkor még egészséges vizállás-rovatvezetők is brómot szedtek és a zsenialitással kaczerkódtak.

És most. A Wilde Oszkár eleganciája szerény polgári divat ahoz képest, ahogyan a Kamásli Király ruház benünket. Lótakaróból varr nekünk mellényt vagy nagyanyáink brokátjából és gomb helyett ékszereket varr reá. Gallér dolgában a geometria összes görbéivel visszaélünk, borjuszájú angol kabátot hordunk és lehetőleg nem különbözünk a bankhivatalnokoktól, akik hosszú haj és rövid bajusz dolgában régóta lefőztek minket. És nagyon jól van ez. Meguntuk, hogy a világ előtt a bohémnek udvari bolond szerepét játszszuk és komoly társadalmi tényező számba akarunk menni.

— Ön bohém — szóltak és simogattak a tekintetükkel.

— Furcsa élet — ábrándozott az egyik — harmincz krajczárral átvirrasztják az egész éjszakát egyetlen pikolo mellett. És vicczeket mondanak egymásnak.

— Ühüm — szerénykedtem.

— És ah — turbékolt a másik — a színésznők! Maguk mindig a kulisszák mögött mozognak és Blaháné azt mondja maguknak: »Hallja, édes galambom«, Zsazsa pedig: »Menjen, öregapám«.

— Ühüm — véltem.

És elegánsan leverve cigarettám hamuját, vakmerőn kérdeztem:

— Vaj' önök hogy állnak nők dolgában?

— Brr — volt egy siető, őszinte felelet.

Mondok, otthon vagyok; most meg fogom tudni néhány budapesti »viveur« véleményét a szerelemről és általában a nőkről.

— Hogyan? Önök! Önök, akiknek pénzük és ifjuságuk van!

És szólt az egyik, aki az édes anyjának a szemefénye, akit nevelők neveltek odahaza hermetikusan, aki az életet regényekből, szindarabokból és abból az érettségi bankettből ismerte, ahol őt esztendővel ezelőtt leitatták:

— Szerelem van Pesten, de poézis nincsen. Lássá, amikor először Bécsbe utaztam, márczius volt, a Prater mellett haladtunk el és az első emberpár, amelyet a város népéből láttunk, ifju volt és ibolyát szedett. Berlinben a Grunewaldban elsőnek egy szerelmespár üdvözölt. És Páris... minden squareja egy soha nem szünő légyott, a parkjai fehér szobrai közt a Mimi Pinsonok, a Musettek, a grisettek és midinettek cziczáznak. Nálunk a városliget? csupa por, hintó, gróf, szomorú baktató családok, gardedámokra fűzött fiatal leányok, akiknek csak a tekintete merész vagy pedig hinta, verkli, baka és szobaleány. A vasárnapi sivárságban egyetlen szerelmespárt nem lehet felfedezni. Nem látni Faustot és Gretchent, Romeot és Juliát, Abelard és Heloiset. Mintha a mi fiatal embereink a francia házasságtörő bohózatokból és pesti foliekból tanulnák a szerelmet... Csak flört és flört, quantum satis. Nincsenek liaisonok, csak flörtök és alkalmak.

— Ez a londoni köd már-már ismert teóriája — próbáltam okoskodni — Wilde Oszkár mondta, hogy »londoni köd« csak azóta van, amióta a piktorok elhittették a közönséggel. A mi költőink nem tudták a mi pesti nőinket saját magunk előtt népszerűsíteni. Ha varróleányt látunk, eszünkbe jut-e egy pillanatra is a Komócsy verse a »kék babos ruhájú« varróleányról? Legyen nyugodt, hogy a Musset, Béranger és Murger grisetjei csak azóta vannak, amióta versek szólnak róluk.

— Most hadd szóljak én — vetette közbe egy másik, aki már tíz percz óta közbe akart szólni — én jobban ismerem a nőket és, annyi mindenféleképp volt dolgom, hogy szakértőnek mondhatom magam...

Az ujjain kezdte számlálni:

— Az első species, amit ismerek, a »haute financière«. Művelt, Maeterlinckért és Marie Madeleinért rajong, Nietzschét, Schopenhauert affektálja, a »szabad szerelemről« szívesen disputál, ha közbe folie-vicczeket keversz, angol néger kuplékért rajong és semmihez sem ért tulajdonképpen. De egyhez fényesen ért és emiatt csodálom: nincs az a színésznő, aki ennyi fölénnyel tudna férfakkal banni. Mondják is róla, hogy a színpadon óriási sikere volna. Pedig ha igazán a színpadra kerülne, kész volna a fiaszkó. Sokkal inkább a valóság művésze, semhogy a »színen« boldogulna.

— A második species a »petite financière«. Az apja üzletember, váltakozó szerencsével, váltakozó háztartással, váltakozó fürdőzéssel (Ostendétől—Budakeszig). Négy polgári iskolát végzett, vagy ha szerencsésebb volt, »felsőbb leányt«... Kevesebb Nietzsche, kevesebb Schopenhauer. Rajong az ujságtárczáért. Eljár a Petőfi-társaság üléseire és a »Stella« nevű irodalmi körbe, ahol hosszuhajú titánok humoreszkeket olvasnak fel, szabadon Sipulusz után, vagy humoros verseket, szabadon Heltai után. Amennyire lehet, a »haute financière«-t utánozza. Néha egy szó, néha egy hajtű az, amely a haute financière köréből lefut a petite financière egész skáláján végig.

Itt összeverte a nem létező sarkantyuját és szólt:

INNEN-ONNAN.

— Harmadszor: a dzsentrileány. Miczi, Macza, Tuczi, Puczi és ahogy a leleményes báli műsor még nevezi őket. »Reczipiáltakkal« nem érintkeznek, tehát végül egy megyei irnok felesége lesz. Valami van belőle a katonatisztből; a dekórumból nem enged, titokban inkább tepertőt eszik, sőt petrezselymet árul. Nem csodálom, hogy a katonatisztekért rajong Herczeg Ferenczcel együtt, aki a kedves írója. Egyébként feltétlenül jó anya és elhizott vagy elsoványodott feleség lesz belőle.

Zsebrevágta a kezét, ami nálunk a közömbös viveurök póza és így folytatta:

— Ez a zsúr, a sokat szapult zsúr. A stréberek és házasodni készülő fiatal emberek többé-kevésbé elmés összejövetele. Az ember kerüli, ösztönszerűleg. És kimegy az utcára aszfaltbetyárnak... Higyje el, a legedesebb barátnőim az ilyen utcai megszólításokból eredtek: És nem tudom, nem fog-e egyszer az apám kitagadni, ha ez így tart tovább. Voltaképp ezek a declassée leányok azok, akiket igazán megismerünk, akiknek a nőiességét, a lelkét meg tudjuk becsülni, akikről előre felvehetjük a lelki mértéket, mielőtt összeköltöznénk velük. Csodálatos nőkre bukkantam, a legcsodálatosabb nőkre, akiket valaha ismertem, pedig megjártam Európa nagy részét. Sose hittem volna, hogy ebben a Budapestben annyi regény lappang, annyi lélek, annyi nuance! Görög hetairák, francia gruek, shiráfis szépek, hasis-herczegnők, egyszerű faczipellős, delfi leányok, provencai dalosnők, gitárpengető savoyardeok, japáni gésák, angol üdvhadseregebéli nők kerültek itt elémm, bár zengzetes anyanyelvemen tárgyaltam velök és ők sem értettek egyebet. Az egész világirodalmat végigszerettem... az utcán. Hony soit qui mal y pense.

— Ime — zavartam meg az álmodozását — ha ezt a sok furcsát és sok szépet, amit megért, el tudná mondani, ha önt az ön jószágos, szent Istene például a Musset szellemével ruházta volna fel, akkor megvolna a »budapesti leány«, esetleg: a »budapesti grisette«, megvolna, annyi szent, mint a londoni köd. És ha nem volna más, csak köd, akkor is meg lehetne csinálni a »budapesti ködöt«.

— Az van is.

— Pardón, ön nem olvassa iróinkat... Ez különben irodalom és ne beszéljünk róla. Beszéljünk az ifjúságról, a szerelemlről. Kérek egy szóda-whiskyt, angol módra és kaszinó-cigarettát, mert különben komoly leszek és emlegetni fogom az öreg fát, amelynek nincs virága...

— Vagy virág, vagy te, hazám ifjúsága! — toldotta egy keringő-tánczos, aki eddig mélyen hallgatott, pedig nyilván neki voltak a legmélyebb titkai valamennyiünk közül.

— Beszéljünk az asszonyokról — szolt ez az ur, a kikapoo nagymestere. És azzal a pózzal, ahogy De Ryons, a »nők barátja« szokott csevegni, egy elmességét kergette belénk:

— Háromféle asszony van a világon. Olyanok, akikről nem tudunk és akiket ezért feltétlenül tisztelünk. Ők vágják zsebre névtelenül a női nemnek szóló összes dicséretet... Másodszor olyanok, akiket ismerünk és akikről még sem tudunk semmit, de akikről tudjuk, hogy miért nem tudhatunk róluk semmit. És végül asszonyok, akikről mindent tudunk és... mindenki tud.

Mefisztói arcot öltött, mondván:

— Ilyen asszony Budapesten legfeljebb hét van. És úgy forognak, mint ahogy a pénzről mondja egy elmés közgazdász, hogy hasonlít a fáklyához, amelyet a levegőben megforgatnak. Mintha száz fáklya volna...

A többit már csak zárt ajtók számára mondta el.

Szini Gyula.

○ **A bujdosó Vénusz.** Bolond eset, aminő csak Zichy Jenővel eshetik meg. Zichy Jenő vagy egy év előtt gyönyörű Vénusz-szobrot ajándékozott a fővárosnak. (Az isten tudja, mi ütött belé. A Vénusokat ő régebben magának szokta megtartani.) Szóval a városnak lett egy márvány-Vénusza, amivel nem tudott mit csinálni. Eddig érhető. Elhatározták, hogy a márvány-szobrot elviszik a Vigadóba. Ez is érhető. Már ideje, hogy Vénusz eljusson a Vigadóba. De most aztán jön a prűdéria, s azt mondja, hogy a redouteban nem lehet egy meztelen Vénuszt megtűrni. Inkább ne legyen Vénusz, csak öltözzék fel. Így aztán faczér lett a Vénusz, nem találja hazáját a hazában. Akinek nagyon meztelen, az kifogásolja rajtá, hogy márvány. Akinek csak márvány, annak kellemetlen, hogy nagyon meztelen. És nem tudják hova tenni, és nem tudják hol elhelyezni. Pedig nem is olyan nehéz a probléma. Vigyék a Dunaparra, a képviselőházba. Ott helyén lesz szegény bujdosó Vénusz. Ahol megszoktuk a meztelenséget, és sohase akadt hozzávaló Vénusz...

* * *

* * **A lóvágóhidat** pár napi működés után már meg kellett nagyobbítani s így naponta 25-kiszolgált paripa kerül a konflis-állomásokról a főváros gyomrába. Hogy eddig mért ne lehetett volna lóhust enni, senkise tudja megmondani, hacsak azt nem tételezzük föl, hogy a tiszt, lovagi, politikai és polgári becsület mellett egy gyomor-becsület is létezik, amely kibojkottálja a lovat az étkek sorrendjéből s a béka meg a kígyó közé helyezi. A ló a legtisztább állat, husa is puha, nincs tehát rá semmi ok, hogy azok elforduljanak tőle, akik tiszóráira számárhusból készült szalámit esznek. Most, hogy a lóvágás megkezdődött, a világ még mindig remonstrál a paripa-pecsenye ellen, de ezuttal már csak a humor formájában s kávéházban, viczclapban, utcán, társaságban az ember egyebet se hall, mint lóhús-élczeket, amelyek kinosabbnál kinosabbak s a tözsedviczceket is túllicizálják szellemesség dolgában. A szegény embernek kettő közt kell választania: vagy az élczeket veszi be, vagy a lóhust. Miután azonban a viczcek élvezhetetlenebbek, mint a lóhús, az emberiség az utóbbi esetet akceptálja és inkább jóllakik, mint mérgeződik s inkább a konflis-paripát falja fel, mint a Herkó Páttert, amit végre is senkitől se lehet rossz néven venni. Pár hét múlva az élczlapoknak más humor tárgyuk lesz, valószínűleg jobb is, mint a mostani, amelyek szükös ötletei mellett a szegény emberek épügy éhen maradnak, mint a prenumeránsok.

* * *

○ **Üssük a zsidót!** Adomaszerű, de szörnyen jellemző a történet, amit itt elmondandók vagyunk. (Hiába, Mikszáth Kálmának van ebben is igaza. Egy adoma néha jobban megvilágítja a dolgokat, mint tíz vezércikk vagy szónoklat.) Szóval a főrendiház meghozta a határozatát, amely egyenesen leszavazta a koalíciót. Megy hát a határozat napján egy jeles nevű publiczista a villamoson, amikor bizalmasan mondja neki egy politikus:

— Nem jól mennek a dolgok. Rossz vége lesz, meglásd. A zsidók rontanak el mindent. Lám, a főrendiházban. Chorin Ferencz és Hatvani, Deutsch Sándor a koalícióra szavaztak. Ezzel kényes helyzetbe kergették a zsidóságot. Most már aki zsidó és nem koalíciós, az hazaáruló lesz. És végezetül azt fogják mondani, hogy »üssük a zsidót!«...

Megy a publiczista tovább a villamoson. Ahogy utazik, a Lipótváros táján bizalmasan sugja neki egy ismerőse:

— A zsidók elrontanak mindent. Figyeld meg a főrendiházi szavazást. Láczy Leó a kormánypárti indítványra szavazott. Mire jó ez? Most már mindenki azt fogja mondani, hogy

a zsidóság csinálta az egész válságot. Meglásd, az lesz a vége, hogy »üssük a zsidót!« ...

Megy a publiczista tovább a villamoson. Ahogy a korzó tájára ért, megint bizalmasan sugja egy ismerőse:

— A zsidók rontják el az egész helyzetet. És ennek az lesz a következménye, hogy végezetül a zsidót fogják ütni. Mert az ilyen válságban kérlek, mint a mostani, csak két álláspont lehetséges. Vagy koalíció vagyok, vagy aulikus. Tertius casus non datur. De mit csinált Kornfeld? Megszökött a szavazás elől. A zsidóságot fogják ütni érte ...

Mi ebben a dologban a legkülönösebb? Ebben a dologban az a legkülönösebb, hogy mind a háromnak igaza van ...

* * *

+ **Alkohol nélkül.** Ezelőtt vagy harmincz esztendővel Magyarországon egy pénzhamisító bandát csíptek el, amelyről aztán kiderült, hogy magasabb közgazdasági szempontból szinte kár volt leleplezni. Igaz, hogy a jeles társaság hamis pénzt gyártott, de úgy gyártotta, hogy minden forint, amit készített — belekerült kerek másfél forintjába. Ez a história juthatott eszükbe a főváros urainak, mikor a héten megkapták az alkoholelles kongresszus bankett-számláit. Kiderült, hogy ez a bankett többé került, mint az alkoholos lakomák. Pedig itt csak hopkoszt meg mindennemű alkoholtól szepültlen szirupokat ittak a kongresszista urak. De a számlák tanúsága szerint ittak annyit, amennyiből még — savótól is okvetetlenül be kellett csipniük. Ilyen körülmények között a hopkosz meg a mandulatej és almabor meglehetősen fölösleges volt. Ezen az áron ihattak volna mindjárt pezsgőt is, mert amennyiben ez esetben a »bün« izmosodott volna kvalitásban, legalább is annyit csökkent volna kvantitásban. Mert ennyi hopkosz a mértékletesség magasztalására egy kicsit csakugyan sok.

* * *

○ **Az elhibázott hívás.** A legujabb lipótvárosi kártyadomát el kell itt mondanunk. Alsóst játszanak hárman. Persze nagyba, mert a Lipótvárosban mindent nagyban csinálnak. Vagy tiz kibicz is nézi a játékot. A milliomos tőkepénzes vette fel vörösre. A milliomos bankár a hívó. Kihívja a makk alsót ... Ugyanabban a pillanatban egy hatalmas pofon csattan el. A milliomos bankárt úgy vágja képen egy kibicz, hogy az egész terem reng a csattanástól. Ilyen pofonok csak novellákban szerepelnek. Persze általános a konsternáció. Az emberekben elhül a vér. Mindenki várja az eseményeket. A milliomos bankár pedig hátrafordul:

— Mi az? Talán zöldet kellett volna hívnom? ...

... Akárcsak a koalíció bécsi kihallgatása ...

* * *

* **Hajók,** ha éjjel találkoznak, nem üdvözik egymást, hanem kölcsönösen a bordáikba furódnak s az eredmény az, hogy egy pár szegény kofa a bőrével fizeti meg az excursióját. A másik rezultum pedig, hogy bűnös nem akar akadni, senki nem kíván a hibáról tudni s erre a rendőrség bölcsen megoldja a csomót s letartóztatja mindakét hajó felügyelőjét. Így a tettes bizonynyal horogra is kerül, mert harmadik hajó a baleset alkalmával nem mutatkozott. Hogy azonban ki a valódi tettes, aligha fog kiderülni, miután a két alkotmány utasai azonnal két pártra szakadtak: a csavargózós emberei azt mondják, hogy a dereglyén nem égett jelzőlámpa, a csónak utasai szerint pedig a propeller az oka mindennek. Tessék igazságot osztani, szegény bíró! Tessék konzekvenciákat levonni, szegény krónikairó! Ha már egy jelzőlámpa állapota iránt nem tudunk tisztába jönni, mi van akkor a nagyobb tárgyakkal, teszem a hazával, a vallással, a politikai kérdésekkel? Ki tudjon azokban ítéletet mondani, ha egy gyertya fényéről sem tud bizonyosságot sze-

rezni? ... A derék Walter Raleigh esete ez, aki öt év óta irt történelmi munkáját a tűzbe dobta, mikor egy az ablaka előtt lejátszódott vérekedést tizenöt tanu tizenötféleképp mesélte el. Hogyan írjon hát ő a catalauni ütközetről, amelynek százezer meg egy tanuja volt? ... Bizony nagy volt a sötétség a Dünán azon a nevezetes éjszakán, de még sokkal sötétebb a magyar ember gondolkodása, amely, ha csak szalmaszékéről van is szó, mindjárt megalkotja a jobb- és balpártot s politikát csinál még akkor is, mikor a Duna habjaiba pottyán bele.

* * *

+ **Lovat** még úgy nem áldottak, mint ahogy a lengyel. Mind me-t áldotta a harminczkrajczáros helyen az ő kaftános honfátarsa, aki öt korona árai bizalommal ajándékozta meg a derék outsider, amiért azután ez háromszázszor annyit fizetett neki vissza. És lovat úgy még nem szidtak, ahogy ezt a derék paripát fogják szidni a legközelebbi futása alkalmával. Még pedig szidni fogják, akár elsőnek szalad be megint, akár utolsónak érkezik. Ha utolsó lesz, nem kell magyarázni, hogy miért szidják, de nem fogják áldani akkor se, ha nyer, mert az egészen bizonyos, hogy akkor már nem fog fizetni a totalizátor háromszázszoros kvótát. Még harminczszorosat sem. Ez a paripa tehát mindenképpen eljátszotta az ő kis játékait és igazában tragikus alakká lett akkor, mikor diadalmaskodott. Ha konzekvensül megmarad a régi sorsában és utolsó lett volna a mult vasárnap is, csak az a pár hive haragudott volna reá, aki még bizott benne és a legközelebbi alkalommal még — ennyi sem: de ha most nem lesz majd első, ezerek átka hull reá. Ezért nem való, hogy az ember csak egyszer is jobb ló legyen, mint amilyen.

* * *

○ **Egy különös verseny.** Furcsa kis versenyt rendeztek az imént az amerikaiak. Ki tud legmesszebbre köpni? ez volt a kérdés. A verseny Clevelandban folyt le és győztese lett mister Washington Swank, aki négy méteres köpéssel világrekordot teremtett. Négy méter! Bizony ez nagy távolság. Tiszteletbecsület mister Washington Swank-nak. De hogy eltörpült volna ez a tisztelt egyén; ha a versenyt Budapesten rendezik!

* * *

* **Galley.** A legelmébb francia ember, Lavedant se véve ki, ez idő szerint Galley, a neves sikkasztó, akit e héten Bordaeuxban kitörő lelkesedéssel fogadott a francia közönség, nyilván azért, mert egy riporter alázatosan előadott kérdéseire néhány bölcs aforizmát mondott a lopásról és sikkasztásról. Az ő dicséretével van tele minden francia ujság, sőt még a magyarok is, amelyeknek a Capus croquis-jei után érthetőleg jól esik, ha valaki egyébről is tud humort alkotni, mint a színigazgató és titkárja obligát párbeszédeiről. De ettől eltekintve Galley már csak azért is elősmerést érdemel, mert évek hosszú sora óta ő az első a közéletben szereplő ember, aki az ujságírónak nyíltan megmondja, hogy lenézi és gyűlöli őt. Ezt még Apponyi, sőt Justh Gyula, de sőt Lengyel Zoltán se meri megcselekedni s bár szívökben talán utálják a mindenhova befurakodó s minden ördögről, pokolról tudakozódó journalistát, azért szemtől szembe az udvariasság tetőpontjára állnak s boldogok, ha véleményüket kiönthetik előtte. Galley szakított a régi nézettel, hogy a sajtót tisztelni kell s aperte kimondta, hogy a riporter tolakodása neki éppen nem kellemes és pokolba kíván minden ujságíró, akik csak a rendőrség malmára hajtják a vizet. Ehhez alapos kurázszi kellett s e mellett alaposan rovtott mult, amelynek már nem árt semmi, Galleyben mind a két kvalifikáció megvolt s amit nem mert megcselekedni Roosevelt, sem Witte, sem Kámimura, azt végrehajtotta ő. Egész nyíltan kijelentette, hogy az interviewet izléstelennek, kellemetlennek és ostobának

tartja és fűtyül az egész sajtóra. Micsoda energia és micsoda őszinteség! De az embernek előbb sikkasztani kell, hogy ehhez az állapothoz eljuthasson, akkor már csak inkább megmondja a riportereknek, hogy mit evett tegnap ebédre, hogy mi a véleménye a T. G.-ről, amiről azt se tudja kulacs-e vagy sajt, s hogy meddig emeljük föl a szoknyát sáros időben.

* * *

○ **Követendő példa.** Kissé dülöngélő állapotban leszáll egy ur a villamosról. A külső váczy-uton történt ez eset. Az ur leszáll, körülnéz, kinyitja az esernyőjét és elkezd ballagni. Közben beszél hangosan magában, amit az állapota tesz érthetővé. Mondja:

— Minek is nyitottam ki az esernyőmet? Hiszen nem esik az eső! Olyan száraz az idő, mint az én torkom. Senkise jár nyitott esernyővel. Engem bolondnak fognak nézni, hogy ilyen száraz időben nyitott esernyővel járok...

A dülöngélő alak csuklott vagy kettőt, azután beszélt tovább magában:

— Hát csak nézzenek bolondnak. Csak nevéssenek ki az emberek. És mégis, én szivesebben járok száraz időben nyitott esernyővel, mint szakadó esőben csukott ernyővel...

És nyugodtan ment tovább. A koalíció tanulhatna tőle.

* * *

☆ **Harapós rokonok.** Előre látom azokat a nyelvtörténeti értekezéseket, amelyek megtörtént esetekre hivatkozva fogják kifejtteni, mint vette magába a »rokon« szó lassankint a gyűlölet és ellenségeskedés értelmét. Azt is előre tudom, hogy én ezeket a kihüvelyezéseket abszolute minden csodálkozás nélkül fogom olvasni a másvilágon. A héten egy familia a törvénytörésekhez folyamodott, hogy egy bájos, kedves asszonyt gondnokság alá tegyenek, mert préda és eltékozolja a vagyonát. Ejnye, ejnye, ejnye! Ki hitte volna kegyedről, édes »Nagy-mama«, hogy magának rejtegetett tőkék vannak! Hát a lexikonok, a színész-almanachok, ötven év óta a képes lapok s maga a magyar művelődés története mind csunyan rászedtek bennünket, mikor arra tanítottak, hogy abban az időben, mikor kegyedet a színművészet legnagyobbjai mellé állították az övékével egyenrangú tehetőse, bája, szeretetreméltósága, akkor a művészek hónapos szobákban zsugorogtak hideg tűzhely mellett többedmagukkal, amiktől ma már a béreseket is meg akarja kimélni Veszprém vármegye. Azt is tudjuk, kedves Reville herczegné, hogy maga mekkorácska nyugdíjból játszsza az előkelőt, oh, milyen gyönyörűn uri móddal és eleganciával, a hogy a herczeknek születettek is ritkán értenek hozzá! És most kisült, hogy maga ezenközben vagyont gyűjtött, amit most el akar prédálni szerető rokonai elől! Hát mi mind szeretjük és tiszteltük magát, családunk abban, hogy maga mindent maga szerzett magának, asszony léteke ki birt csikarni az élettől nevének fényt, magának dicsőséget és tisztességet, hogy a vagyonkáját is — istenem: két szoba butort, csupa emlékekből — maga szerezte, mint a nevé. Lássa, Nagymama, így jár az, akinek az a gyönyörűsége, hogy a szegény rokonait segítse. Gyermekemlékeim közt van egy kép, amint a lez-kémet magoltam egy zöldviaszos vászonnal letakart asztal mellett, ha felemeltem a fejem, az utca felől igen alacsony, de a szoba felől jó magas ablakunk deszkájáig, pontos időben, mint az óra, két szomorú embert láttam végigmenni a mi kis poros utcánkon, naponta négyszer. Egy rokkantforma embert, aki nehezen huzta a lábát s egy kopottas ruhájú asszonyt, aki az urát támogatta. Az ur a hivatalba járt, de a családot, — az egész város tudta, — az asszony nénye gyámolította, az tartotta bennük a lelket; valami Cornélia, aki híres művésznő volt Pesten, amit akkor úgy képzeltek Debreczenben, hogy vékaszám tartja a tiszta szobájában a pénzt és polituros fával fűt.

És a vidéki pletyka beszélt a többi szegény rokonokról is, akiknek van egy fejük és jótevőjük. És ez mind olyan tiszteletet szerzett annak a színésznőnek, hogy a pugris Debreczen meginvitálta — bálányának, a főispánnal együtt. — Azóta magam is, ahárhányszor jártam Prielle Cornéliánál, mindig kuporgott egy-egy széken valami kevésbeszédű asszony vagy ember. Jóságos istenem, hát olyan sokba kerülnek a szegény rokonok, hogy el lehet rájuk prédálni egy vagyont? Akkor ugyan óvakodjunk tőlük! De a manóba, hol volt hát az a vagyont?

Nincs rettenetesebb az ilyen családi perpatvaroknál a nyilvánosság előtt. És el tudom képzelni, hogy az a francia uriaszony, aki maga a Figyelem, az Előkelőség, a Szerénység, hogy megszenved a hajszában a napihireken át. Az se lehet nagy vigasztalása, hogy ezt minden rokonság így csinálja. A Jókai familiája is azt hirdette, hogy Jókai sárba rántja a nevüket. Hát hallott valaki valaha más Jókairól, az egyet kivéve? És kössön fel engem a hóhér, ha valami lexikon vagy művészettörténet énbélem plántálta a Prielle Péter nevé.

Nem szeretnék annak a doktornak a helyében lenni, aki dementia senilist konstatált Priellen. Tetszett olvasni azt a bájos, szellemes, művészi levelet, amelyet Prielle két héttel ezelőtt Rákosi Szidinek irt? Kötve hiszem, hogy a doktor urtól telnék ilyen; s biztos vagyok benne, hogy ha egymás mellé tesszük az ő iratát meg ezt a levelet, emez lesz az elméesebb, az okosabb, a művészebb.

Prielle Cornéliát csak egyféleképpen lehetne megvédeni, — ha kellene — attól, hogy szegényen ne maradjon. És pedig nem úgy, hogy a nyugdíjára ültetnének ellenőrzőt — aki bizony felényire sem lehet takarékos, mint Prielle, — hanem úgy, ha kimondanák, hogy az ő kis nyugdíja lefoglalhatatlan.

Csak hogy arra nincs semmi szükség. Mert ő maga a gondosság, rend és takarékoság. Erről beszél — a két szobája, tele koszorokkal.

SZINHÁZ.

Az őrangyal. Flers és Caillavet urak olyan moralisták, hogy szerkesztői üzeneteket írhatnak magyar napilapokba. Amellett olyan elmések, hogy szinte kár volna értők, ha a morált komolyan vennék. Az őrangyal egyike a legfinomabb és legmulatságosabb daraboknak, miket az újabb francia irodalom termelt. A cocotte igen jól tudja, miképpen kell a feleségnek férjét magához kötnie, viszont a feleség kitűnő oktatásban részesíti a cocotte-ot, hogyan kell gimplit fogni. Ez talán nyersen nincs így, de a dolgok mélyére tekintve, mégis csak így van. A francia uraknak nagy az emberlátásuk s ha nem irnának bohózatot, tudományos könyvet is fabrikálhatnának mondanivalójukból. A színház kitűnően adja a darabot, mert művészei megértik nemcsak a szavakat, hanem a darabot is. A legnagyobb megértő közöttük Góth Sándor, aki egy gyászos komolyságu karrikaturát csinált abból a legényfigurából, aki a darabban az őrangyal szerepét játszsza, elmondván a férjnek minden kalandját és csábitván a feleségét. Hegedüs kezd komolykodni, megüledni és megállapodni művészi tökéletessége elért fokán, de ez is határtalanul illik neki. A hölgyek között Varsányi Irén produkált megfinomult művészetet, mig Kertész Ella örvendetesen halad.

A doktor ur. Ma este eleveníti föl a Vigszínház Molnár Ferencz gamin-darabját, melynek aranyos humora és eredeti lokális színezete arra vall, hogy a pesti bohózat már nem sokáig késik. A Vigszínház változó műsorának mindenesetre meg van az a jelentősége, hogy az »lejátszott darabok« közül is azok, melyek még nincsenek egészen kifacsarva, olykor-olykor szóhoz jutnak ismét s ezek között *A doktor ur* mindenesetre az első, mely számba jöhetett.

Művészet.

A Szalon kiállítása. Ugy van az jól, ha a Nemzeti Szalon kiállításain bőven vannak fiatalok, sőt legfiatalabbak, hiszen a Szalonnak még nincsen Karlovszkyja, nincsen Benczurja és nincsenek nagyságos kanonokjai, akik gondosan őriznék a gazdag stallumokat. Itt szívesen fogadják az új embereket, talán kissé tulságos szívesen is, mert egypárat közülök már abban a veszedelmes időben a publikum elé segít a Szalon, mikor az ifju még zöld, mint az uborka és az első könnyű sikertől egész életére végzetesen berug az önérzete. Most is vannak egypáran ilyen hátulgombolósak, piczike Ferenczyek, apró Szinyei Mersék, gyámoltalan dadogók valamely nagy piktör idiomájában, sőt már a zseniális Gulácsinak is van famulusa, aki hig barha lébe meríti a Gulácsi különös motívumait. Az új emberek közül talán Frim a legkészebb, s leszámítva egynémely értelmetlen extravaganciát, a legtöbb egészséges szín az ő érdekesen stilizált képein található. Általában azonban megdöbbenően hamis éppen a színlátása a legifjabb ifjuságnak, s egynémely alak pompásan ragad a háttérbe és egynémely felhő nagyszerűen kirukkol a ráma elébe, a valóruk iránt való nagy érzéketlenség következtében. Ez különben Csók mesternek is egyik bájos új erénye, míg az elkapott Berkes ehhez még rajzbeli gixereket is mellékel. Szenes Fülöpnek van itt még néhány pontos és fanatikusan plain airesre színezett arcképe, amivel azután végeztünk is a Szalon ezidei nevezettségével. — m.

A Karlovszky-féle női festőiskola, mely immár hét éve áll fenn, újra megnyílt a városligeti fasor 49. száma alatt. Beiratkozni lehet a mester magánműtermében: városligeti fasor 25. Ujtítás is történt az intézetben, amennyiben a *délutáni órákban* férfiak is nyerhetnek oktatást a nőkkel közösen. Festőiskoláink között a Karlovszky-féle intézet első helyet foglal el és ajánlatra nem szorult.

Tallózás.

D'Annunzio modern asszonya. A külföldi irodalmaknak, különösen a francziának meg az olasznak kedves tárgya mostanában a modern asszony típusának megrajzolása. Az angol már nem igen törődik az ilyesmivel, a regényíró-nők légiója a szentimentalizmusba fullasztott hétköznapi regény-mesékben nem a modern asszonyt, hanem inkább a modern férfit igyekeznek az olvasó elé állítani — s ebben az igyekezetében meglehetősen kudarcot vall. A derék lordok vagy vasgyúró mésezóselegények vagy elernyedte idegzetű pinczerek s olyan módon beszélgetnek a nőkkel, mintha azt akarnák velük elhíttetni, hogy ők csakugyan mésezóselegények és pinczerek. Itt tehát ne keressük a modern férfi típusát, annál kevésbbé a modern asszonyét. Az olaszok az íróművészetnek ezen a terén most valósággal vezetnek s túl akarnak tenni a francziákon is. Most újból formálódik közöttük egy modern asszony-típus: D'Annunzio Amarantája. A nagy »magáról beszélő« magába szállt s elhatározta, hogy olyan regényt fog írni, amelyben egy szót sem ír magáról, egészen a modern asszony megrajzolásának fogja szentelni új regényét: az »Amarantá«-t. Olasz újságok most adták hírül D'Annunzio új munkájának tervét, amelyből nagy vonásokban már kiviláglik: milyen lesz a legújabb modern típusú asszony? Alakja az újsághírekből emelkedik ki: tehát a mindennapi élet örvényéből. Amolyan Nóra-szerű lény: finomságból hiperidealizmusból és önállóságából teremtve. Ellentétre szomjazik: elhagyja családi körét s a test, az izmok és a vakmerő produkciók emberei közé megy: a czirkuszba. Hogy mit művel ott az izom-emberekkel s mi módon fogamzott meg lelkében a közéjük való vágyakozás: nem árulta el D'Annunzio. Megtudjuk azon-

ban Amaranta végét, új életének utolsó epizódját. A *tourbillon de la mort* produkciójának vakmerősége izgatja s nem lehet visszatartani attól, hogy automobilon le ne száguldjon a körbehajló pályán. Odakötteti magát az automobílihoz és lerohan rajta. A közönség azonnal észreveszi, hogy feje hátrahanyatlott. Odarohannak hozzá, de már akkor elszállt belőle az élet. Ez a keret meglehetősen régies motívumok szerint van összeróva s nem biztat azzal, hogy D'Annunzióknak csakugyan sikerülni fog a valódi modern asszony típusának megrajzolása — új alapokon. Van azonban új munkájáról szóló nyilatkozatában valami, amit a legnagyobb figyelemre méltathatnak a modern regényirodalomra áhítozók. Meg akarja mutatni, hogy mennyire tévednek azok, akik a mai életet örökösen becsmériik a régi, jó idők rovására; be akarja bizonyítani, hogy a mi napjaink is tele vannak szépséggel és poézissal, gazdag anyagot kínálva a modern íróknak. Az antik szépség ma is megvan — a maga módja szerint, csak fel kell fedezni a mindennapi élet rejtekeiben. Ezt ugyan senki sem tagadja, de mégis azt kell mondanunk: D'Annunzióknak tökéletesen igaza van. Hiszen vannak olyan igazságok, amelyekkel senki sem száll perbe, mégis örökösen azt várjuk, hogy bizonyítgassák.

Bookbinding. Angol újságokban angol komolysággal vitatják most, hogy kötve árulják-e a kereskedők a könyveket vagy kötetlen? Két pártra szakadtak az angol olvasók ebben a kérdésben: az egyik azt vitatja, hogy olcsóbb volna a könyv, ha kötetlenül árulnák, a másik azonban egy új Kanadáért sem mondana le a kemény és jól megaranyozott könyvtábláról. Milyen isteni érzés — mondják — a kemény könyvtáblával ékesített könyv olvasása: nem kell kifordítanunk, hogy ki ne essék kezünkben, kényelmesen hajlíthatjuk egyik lapot a másikra s akár száz esztendeig sem kell félnünk attól, hogy a lapok a könyvtábla között elszakadjanak. Így folyik a vita hosszú hasábokon át olyan komolysággal, mintha valami új vallás alapításáról volna szó. A mi magyar szemünk, szégyenkezve csukódik össze, olvasván e hasábokat. Boldog angolok, ti már a kötésnél tartotok, mi még a tartalomnál sem vagyunk!

Herédia. Igazi művészlélek lakozott ebben az emberben; megértése a lélek megfinomodását követeli. Teljesen sohasem juthatunk ugyan be az ő lelkének mélységébe, de a leereszkedésnél megsejtjük, hogy mi van odalent s már ez is hatalmas gyönyörűség számunkra. Lelkében ellentétes eszmék forrnak össze egyetemes világ-keppé. A multat beleolvastotta minden ízében modern lelkébe, de a régi eszmék és régi tanulságok nem húzták vissza sulyukkal a multba; az új eszmék is hasonló sulyal támadtak benne életre s helyre állt művészlélkében az ekvilibrium. A mélységből a magasságba nézett, conquista-dorjai gyanánt: *Ille regardaient monter en un ciel ignoré — Du fond de l'Océan des étoiles nouvelles.* Új csillagokat keresett s a klasszikus szépséget harmóniába varázsolta a modern szépséggel. Mindakettőt egyaránt szerette s mindakettőnek szeretetéből alakult ki csodálatos esztetikája, mely az ősemler elfogulatlan gyönyörűségével áhítozta és kutatja a szépet. Ebbeli tulajdonságában van elrejtve költészetének filozófiája. Mintha egyszerre két irányba akart volna nézni: egy-egy tömörszépességű szonettjében úgy szökik az eszme a multból a jelenbe, a jelenből a multba. Ez volna a szépséget elfogulatlanul kereső lélek gyermeki tisztasága típusa? Emlékezem reá, hogy egy ízben megfigyeltem a robogó vonaton egy gyermeket, aki hol a jobb-oldali ablakhoz szaladt, hol a baloldalihoz: mind a két oldalon szerette volna látni a vidék szépségét, s amíg az egyik ablakon bámulta a fákat és a hegyeket, sirva panaszkodott, hogy a vonat elrobog a másik ablakon keresztül látható fák és hegyek mellett és ő már nem láthatja meg azokat is. A szépség egyetemes kutatása hevítette öntudatlanul ennek a gyermeknek szüziest tisztaságú lelkét: ez a szüziest tisztaság, ez az egyetemes-ségre való áhítozás nyilvánul meg fenséges módon a művészlélekben, s amikor eszembe jut az a vonatbeli gyermek, mindég eszembe jut Herédia is.

KÖZGAZDASÁG.

A Magyar Kereskedelmi Részvénytársaság tőkeemelése.
A Magyar Kereskedelmi Részvénytársaság igazgatósága tegnap tartott ülésén elhatározta, hogy az október 28-ikára egybehívandó rendkívüli közgyűlésnek javasolni fogja, miszerint a társaság alaptőkéje az eddigi 8 millió koronáról 4 millió korona névértékű részvény kibocsátásával 12 millió koronára felemeltessék 10.000 darab, egyenként 400 korona névértékű részvény kibocsátása által, mely részvények darabonként 500 korona összegben lesznek befizetendők s az ilyként nyereső 1 millió koronányi többletösszeg a társaság tartalékalapjának gyarapítására fog fordíttatni. E kibocsátás alkalmával a társaság eddigi részvényeseinek javára elővételi jog biztosítatik minden 4 darab régi részvényre kiadandó 1 darab új részvény arányában.

— **A Magyar Jelzálog-Hitelbank** most tette közzé a következőkben 1905. évi első félévi mérlegét. *Bevételek:* Áthozott nyereség 1904. évről 848.467 korona 74 fillér, (a múlt évi 803.622 korona 29 fillérrel szemben), jutalékok és egyéb jövedelmek a jelzálog- és községi kölcsönüzletből stb. 1.650.449 korona és 38 fillér, kamatjövödelmek 2.039.321 korona 98 fillér, összesen 4.538.239 korona 10 fillér. *Kiadások:* Igazgatósági és kezelési összes költségek 484.935 korona 91 fillér, adók és illetékek 470.903 korona 58 fillér, a felügyelő-bizottság illetménye 11.940 korona 60 fillér, összesen 967.780 korona 09 fillér. *Tiszta jövedelem:* Az 1904. évről áthozott nyereséggel együtt 3.570.459 kor. 1 fill. (a múlt évi 3.662.153 korona 53 fillérrel szemben.) A bank tárczájában lévő értékpapírok a beszerzési áron, a saját záloglevelek és községi kötelezők az önköltségi ár alatt, a teljes értékkészlet összesen körülbelül félmillió koronával van a jelenlegi árfolyamérték alatt számításba véve.

Első Leánykiházasítási Egylet mint szöv. Gyermekek- és életbiztosító intézet. (Budapesten, VI., Teréz-körút 40—42. sz.) Alapítotott 1863. évben. Folyó év szeptember havában 1.164.500.— korona értékű biztosítási ajánlat nyújtott be és 982.100.— korona értékű új biztosítási kötvény állítottott ki. Biztosított összegek fejében 78.988 korona 87 fillér fizetett ki. 1905. január 1-től szeptember 30-áig bezárólag 11.406.900 K értékű biztosítási ajánlat nyújtott be és 9.568.800 K értékű új biztosítási kötvény állítottott ki. Biztosított összegek fejében 652.221 K 82 f fizetett ki. Ezen intézet a gyermek- és életbiztosítás minden névelvel foglalkozik a legolcsóbb díjtételek és legelőnyösebb feltételek mellett.

HETI POSTA.

Ikarusz. Pardon grácia! Harmincz egynehány strófás versében oda lyukad ki, hogy az eszme mindig él! Ez az eszme versben feldolgozva, szintén nem új. Mi annyira szerények vagyunk, hogy az eszmékből a legfrissebbel is megelégszünk. Mi az ujbort sem vetjük meg, de bor legyen.

Mór. Az Ön jeligeje »Mór« és azon kezd, hogy

»Én nem tudom, miért
Keserü szellemem?«

Nyilván megemésztetlen kulturában snyilódik. Sokat olvasott és keveset értett meg belőle. Esetleg próbálhatna más jeligét.

Oszlány. D. A szövőiparról szóló füzet már megjelent a *Technika vivmányaiban*; de a füzetek külön nem kaphatók. Az érdeklődőknek előfizetniük kell az egész munkára.

Nagyvárad. L. V. A *Hét szakácskönyve* már egy éve az utolsó példányig elfogyott, de újabb kiadásra egyelőre nincs kilátás. Felajánlottuk ugyan a Franklinnak kiadásra, de az akadémikusok, akiknek darázsfszke ez a könyvesbolt, egész határozottan ellenezték, hogy ott olyan könyvet is nyomjanak, ami kelendő. Azzal biztattak, hogy várjunk, míg az Atlasz család, az utolsó Pálffy-regény és Eszter a szép kardalosnő elfogy. Hamarább elfogy a Rothschild pénze.

Felelős szerkesztő és kiadótulajdonos: KISS JÓZSEF.

A művelt nyugaton, de különösen Németországban nagy kedveltségnek örvend legújabbban a fehéremű és egyéb ruhaféle mosása, facsarása, mángorlása és vasalása e célra készített külön kézi gépekkel. — E gépek ugyanis az eddigi hosszas mosási munkát az ezzel járó sok veszélyeséget a harmadára szállítják le és a mosási költségek is csak a harmadát igénylik. Kezelésük könnyed, egyszerű, olyannyira, hogy minden külön beavatás nélkül használhatók. — Bővebb felvilágosítás céljából érdemes meghoztatni Würzburger és Társától IV., Ujvilág-u. 19—21 az ily gépek illusztrált árjegyzékét, melyet a czéggel és bérmentve bárkinek szivesen küld.

Valódi Jaeger tanár-féle normal alsó ruhákat (Benger gyártmánya) kötött és szövött gyapjúrukat ajánl **HEYEK ADOLF**, Szervita-tér 8., a »Vadászúthoz«.

Legjobb a világon a Natália-arczenőcs és Natália-arcviz, hatásuk bámulatos. Készítője Joanovics T. Simon gyógyszerész Torontál-Vásárhely. Kapható: Török József gyógyszerterében Király-u. 12. és Andrássy-ut 26. Budapesten.

»Bob hashajtó« a legkellemesebb. (10 fillér.)

Hogyan gyógyítható a főfájás. Minden művelt ember tudja, hogy a *fejfájó ember arcza szomorú*, kedvetlen, unott és fáradt kinézésű, bármilyen izgatja és idegessé teszi, akaratlanul is kinozza környezetét, gondolkodásra, megfontolásra képtelen, dolgozni nem tud, azért nem is akar. — Sok mindenfélét használnak a főfájás ellen, melyek többé-kevésbé használnak is, de az *Antidol* felülmúl minden eddigi szert, — Nem kell bevenni, hanem csak a gőzét felszívni, a szervezetnek nem árt és egy félperc alatt elmulasztja még a legirtóztatóbb főfájást is. Az *Antidol* kapható minden gyógyszerterében. Egy üveg 35-ször használható 120 kor. Saját érdekében ajánlható mindenkinek, hogy állandóan kéznél tartson egy, kis üvegce *Antidol*-t, melyet csodás hatásáért áldani fog.

A LEGJOBB FEJFÁJÁS ELLEN FÉLPERCZ ALÁTT HAT

KAPHATÓ MINDEN GYÓGYSZERTÁRBAN!

FEJFÁJÁS, HÁTHA, MIGRÉN, ELLEN. A SZERT NEM KELL BEVENNI, CSUPÁN GŐZÉT ÁTLENYERŐL FELSZÍVNI. ÜVEG-35 ADAG ÁRA 1-20 KOR. MEGRENDELHETŐ A KÉSZÍTŐNÉL IS: VILMOS BELA, VEGYÉSZ DEBRECZEN.

A SZENT-LUKÁCSFÜRDŐI

KRISTÁLY FORRÁS ÁSVÁNYVIZNEK

a ST. LOUISI vilákiállításon **GRAND PRIX** lett megítélve a legmagasabb kitüntetés a

A magy. kir. Ministerelnök 1903. május 14-iki 2031. számú határozata folytán a magyar állami czimer használatára jogosít.

NINCSEN BETEGSÉG HÁZÁNÁL,

HA MEGHOZATJA A HIRES

KIRÁLY-BALZSAMOT,

a balzsamok királyát, mely minden betegség ellen egyedüli biztos szer; ezen híres balzsam megakadályozza a főfájást, köszvényt, csúzt, rheumát, fog- és hátfájást, lábszaggatást, kolikát, gyomor-fájást, szóval minden betegségnek egyedüli biztos orvossága a híres **Király-balzsam**, tehát szükséges, hogy minden háznál készletben legyen. Egy nagy, üveg 2 kor. 65 fill., 3 üveg 6 kor. 65 fill. bérmentve után- **GROSZ NAGY FERENCZ** gyógyszerésznel, **DEBRECZEN, 17. sz. Budapesten: Török József** gyógyszerterében Király-utca 12. ugyancsak ezen szerrel megrendelhető az egész országban elismert **HIRES HAJDUSÁGI BAJUSZPEDRÓ** melyből a legrövidebb idő alatt a legszebb hajusz nyerhető, 3 doboz 2 korona 15 fillér bérmentve, utánvétellel.

MATTONI FÉLE

GISSHÜBLER

SAVANYÓVIZ